

Makrogazdaság, 2007–2008

Központi
Statisztikai Hivatal

Makrogazdaság, 2007–2008

Budapest, 2009

© Központi Statisztikai Hivatal, 2009

ISBN: 978-963-235-242-8 (nyomdai)

ISBN: 978-963-235-243-5 (internet)

A kézirat lezárva:

2009. május 05.

Felelős szerkesztő: Szabó Péter főosztályvezető

Internet: <http://www.ksh.hu>
informacioszolgalat@ksh.hu
345–6789 (telefon), 345–6788 (fax)

Borítóterv: Vargas Print Stúdió Kft.

Nyomdai kivitelezés: Xerox Magyarország Kft. – 2009.075

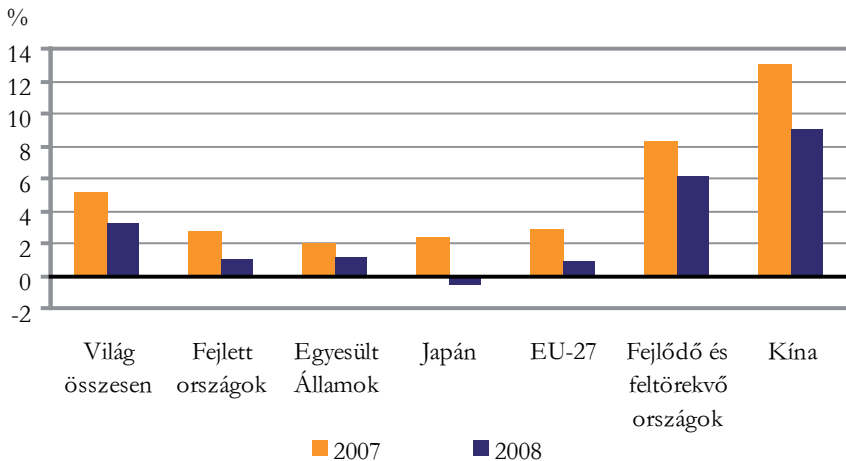
Tartalom

1. Nemzetközi kitekintés.....	5
2. Gazdasági növekedés.....	9
2.1. Belföldi kereslet.....	11
2.1.1. A lakossági és közösségi fogyasztás.....	11
2.1.2. A gazdasági növekedés és a beruházások.....	13
2.2. A GDP-termelés ágazati szerkezete.....	15
2.3. A bruttó nemzeti jövedelem (GNI).....	17
2.4. Pénzügyi egyensúly.....	19
3. A külkereskedelmi forgalom alakulása.....	21
3.1. Külkereskedelmi termékforgalom.....	21
3.1.1. A külkereskedelem áruszerkezete.....	22
3.1.2. Termékforgalmi mérleg.....	25
3.2. A szolgáltatások nemzetközi kereskedelme.....	26
3.2.1. A szolgáltatás-külkereskedelem fő csoportjai.....	27
3.2.2. Forgalom főbb országcsoportok és partnerek szerint.....	29
4. Az árak alakulása.....	31
4.1. Infláció, a fogyasztói árak színvonala.....	31
4.1.1. A hazai fogyasztói árak alakulása 2007–2008-ban.....	33
4.1.2. Maginfláció.....	35
4.2. Külkereskedelmi árak.....	36
4.3. Belföldi termelői árak.....	38
4.4. Kiemelt termékek árai.....	39
4.4.1. Energiaárak.....	39
4.4.2. Élelmiszerárak.....	41
Ábrák jegyzéke.....	43
Táblák jegyzéke.....	44

1. Nemzetközi kitekintés

A világgazdaság 2007-ben és a megelőző néhány évben gyors ütemben **fejlődött**, tavaly azonban a növekedés rátája a Nemzetközi Valutaalap (IMF) becslése szerint **lassult, az év egészében 3,2%-os**, ezen belül a IV. negyedévben már mindössze 0,2%-os volt. Az éves lassulás mind a fejlett, mind a feltörekvő és fejlődő országok csoportjában érvényesült. A fejlett országok rovására mutatkozó ütemkülönbség fennmaradt. A lassulás fő oka az volt, hogy a kezdetben a jelzálog-hitelezéssel foglalkozó, majd fokozatosan az egyéb pénzügyi intézményeket is érintő válság, ami az Egyesült Államokból indult, a világ egyre nagyobb részére, és a pénzügyi szféra mellett a reálgazdaságra is kiterjedt.

1. ábra A GDP volumenének változása az előző évhez képest

Az Egyesült Államok továbbra is a világ leggazdagabb országa: a világtermelésnek – 2007. évi adatok szerint, vásárlóerő-paritáson számítva – több mint egyötödét képviseli. Az Európai Unió összes GDP-je valamivel magasabb, mint az Egyesült Államoké. A rangsorban utánuk következik Kína, a világtermelés 11%-ával, majd Japán 6%-kal. Az Egyesült Államok egy főre jutó bruttó hazai terméke másfélszer akkora, mint az Európai Unióé (EU-27). Japán egy főre jutó GDP-je 12%-kal haladja meg az unióét.

2008 IV. negyedévére **recesszióba**¹ került az Egyesült Államok, Japán, valamint az Európai Unió (EU-27), és ezen belül az euróövezet is. Tavaly a III. negyedévben az egy évvel azelőttihez viszonyított adatok általában még bizonyos mértékű növekedést

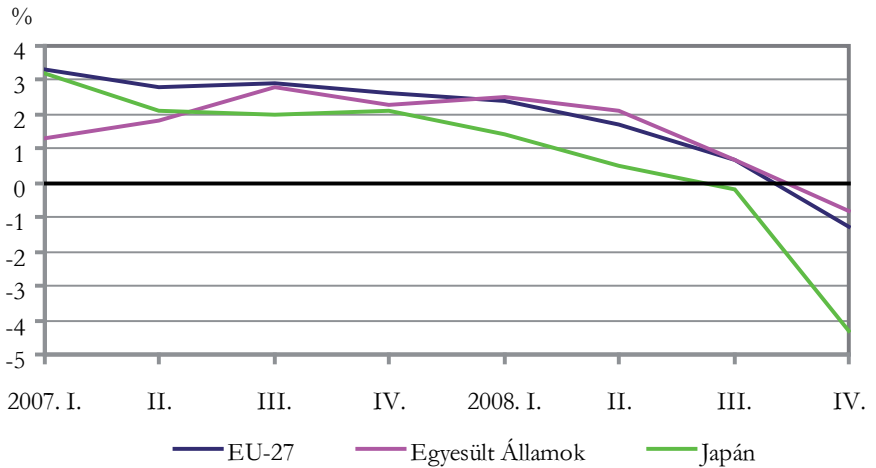
¹ A recesszió általánosan elfogadott ismérve, hogy két egymást követő negyedévben az előző negyedévhez viszonyítva csökken a GDP volumene. A tartós vagy nagymértékű, jelentős szociális problémákat okozó recesszió a válság. Ha ez a világ jelentős részére kiterjed, világválságról beszélünk.

(Japánban stagnálást) mutattak. A IV. negyedévben már sok országban az egy évvel azelőttihez hasonlítva is visszaesés következett be.

Az Egyesült Államok bruttó hazai terméke – az előző évi 2,0%-os növekedés után – 2008-ban mindössze 1,1%-kal haladta meg az egy évvel azelőttit, ezen belül a IV. negyedévben 0,8%-kal mérséklődött. Az Európai Unióban az előző évi 2,9%-os ütem – előzetes éves adatok szerint – 0,9%-osra esett vissza, a IV. negyedévben pedig 1,3%-kal elmaradt az egy évvel korábbtól. Japánban a gazdaság 2007-ben 2,4%-os növekedést, 2008-ban viszont 0,6%-os, ezen belül a IV. negyedévben 4,3%-os csökkenést mutatott. Kína éves GDP növekedési üteme is lassult, 13-ról 9,0%-ra, azonban megőrizte vezető helyét a gyorsan fejlődő országok között. A IV. negyedévben 6,8%-os ütemet mértek.

2. ábra

A GDP volumenének változása az előző év azonos negyedévéhez képest (szezonális és munkanaphatástól megtisztított adatok)

Az **Európai Unió** mindegyik tagországában nőtt 2007-ben a bruttó hazai termék. A tagországok egy részében 2008-ban a GDP volumene elmaradt az előző évitől vagy nem változott. A többi országban a **növekedés üteme** általában csökkent az előző évihez képest, mindössze két gazdaságban nem, az utolsó negyedévben pedig e két ország növekedési ütemében is érzékelhető lassulás következett be az előző év azonos időszakához viszonyítva. A korábban kiemelkedően gyorsan növekvő gazdaságok közül Lettország, Észtország és Írország éves bruttó hazai terméke 2008-ban kisebb lett az egy évvel azelőttinél. Ugyancsak csökkent Olaszország gazdasági teljesítménye. Hazánk bruttó hazai terméke az előzetes adatok szerint 0,5%-kal nőtt. Az unió belül a legnagyobb gazdaság, az összes termelés közel 20%-át képviselő, Németország növekedési üteme 2008-ban az előző évi 2,5-ről 1,3%-ra lassult. Az unió országai közül a IV. negyedévi adatok szerint csökkenés jellemezte 19 ország gazdaságát, a legnagyobb Lettországban és Észtország-

ban következett be, míg 8 országban mértek az előző negyedévinél lényegesen lassúbb növekedést.

Az Európai Unióhoz **2004-ben és 2007-ben csatlakozott** országok gazdasága évek óta jóval gyorsabban növekedett, mint a 15 régi tagállamé. Ezen országok gazdasági súlya az unióban viszonylag csekély, vásárlóerő-paritáson számolva együttesen is csak 12%. Közülük a legnagyobb Lengyelországé (4%) és Romániáé (2%). A 2008. évi éves adatok szerint gyors, 5%-nál magasabb ütemű növekedés jellemezte Bulgáriát, Romániát, Lengyelországot és Szlovákiát. A 12 új tagország gazdaságának növekedési üteme 2007-ben átlagosan 6,2%, 2008-ban pedig 4,9% volt. Magyarország – egyebek között az egyensúly helyreállítására irányuló gazdaságpolitikával összefüggésben – mindkét évben a növekedési rangsor alsó mezőjében volt, de figyelemre méltó, hogy még 2008-ban is volt némi pozitív növekedés, szemben Lettországgal és Észtországgal.

A GDP éves növekedési ütemének csökkenése 2008-ban a fejlett gazdaságokban úgy ment végbe, hogy a háztartások végső **fogyasztási** kiadásait kevésbé érintette, ezzel szemben a bruttó állóeszköz-felhalmozás (a beruházások) volumene az előzetes becslések szerint stagnált vagy csökkent.

2008 IV. negyedévében – szezonálisan kiigazított adatok szerint – már mindkét felhasználási tétel elmaradt az egy évvel korábbitól. A háztartások végső fogyasztási kiadásai az Európai Unióban 0,4%-kal, az Egyesült Államokban 1,5%-kal, Japánban 0,1%-kal csökkentek az egy évvel azelőttihez képest. A bruttó állóeszköz-felhalmozás visszaesésének üteme ezt meghaladta: az Európai Unióban 3,7%-os, az Egyesült Államokban 6,7%-os, Japánban pedig 7,2%-os volt.

A **munkanélküliek** száma a gazdaságilag fejlett országok közül 2008-ban éves átlagban az Egyesült Államokban és Japánban nőtt, az Európai Unió országaiban általában némileg kevesebb volt, mint az előző évben. A legtöbb munkanélküli – az ország méretéből adódóan – az Egyesült Államokban él (2008 átlagában 8,9 millió fő), ahol azonban a harmonizált módszertan szerint számított munkanélküliségi ráta (5,8%) kisebb volt, mint az európai fejlett államokban. Japánban a munkanélküliségi ráta (ugyancsak az év átlagában) 4,0%-ot tett ki.

Az Eurostat szezonálisan kiigazított adatai szerint 2008. decemberben az Európai Unió átlagos munkanélküliségi rátája 7,5%-osra emelkedett a szeptemberi 7,1% és az előző év decemberi 6,8%-kal szemben. Németországban a munkanélküliségi ráta 7,2% volt. Az Egyesült Államok hasonló módon számított munkanélküliségi rátája decemberben ugyancsak 7,2%-ra nőtt a szeptemberi 6,2% és az egy évvel korábbi 4,9%-ról; Japáné pedig 4,4%-ra a szeptemberi 4,0, illetve az egy évvel azelőtti 3,8%-ról.

Az Egyesült Államok **ipara** 2007-ben még 1,7%-kal növelte a teljesítményét, 2008-ban azonban a két évvel korábbi szintre esett vissza. Németországban az előző évi 6,1%-os növekedés után stagnálás következett. Az Európai Unióban (EU-27) a 2007. évi 3,3%-os növekedést 2008-ban 1,6%-os mérséklődés követte. Az iparon belül a visszaesés számos országban hamarabb érte el a járműgyártást, ezen belül is a személygépkocsi-gyártást, illetve ebben az ágazatban az átlagosnál nagyobb mértékű volt. Ez összefügg a mérséklődő fogyasztással és a hitellehetőségek szűkülésével. A világ **személyautó-gyártása** 2006-ban 49,9 millió, 2007-ben 54,9 millió, 2008-ban 52,9 millió darabot tett ki, ami ez utóbbi évben közel 4%-os csökkenést jelent. A Standard and Poor becslése szerint

2008-ban az autóeladások mérséklődtek az Egyesült Államokban, az Európai Unióban és Japánban, de növekedtek egyes fejlődő országokban, például Kínában.

A **fogyasztói árak** recesszióban általában legfeljebb mérsékeltten emelkednek. 2008 egésze ebből a szempontból még nem tükrözi a recesszió hatását, de IV. negyedéve már igen. Ez összefügg az energia világpiaci árának év közbeni ingadozásával. A fejlett gazdaságú országok és ezen belül az Európai Unió, az Egyesült Államok, Japán és még sok más gazdaság fogyasztóiár-alakulásának közös jellemzője, hogy az egy évvel korábbihoz viszonyított áremelkedés 2008 egészében magasabb volt az előző évinél, de a negyedik negyedévi alacsonyabb volt, mint a harmadik negyedévi.

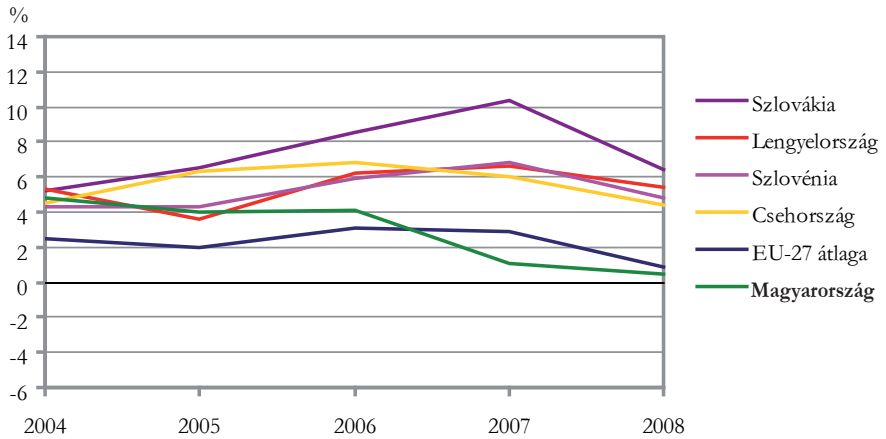
A **termékek és szolgáltatások világgereskedelmének** volumene 2007-ben 7,2%-kal, 2008-ban ennek kevesebb, mint felével, 3,3%-kal bővült. A világ termék-külkereskedelmének volumene 2007-ben 6%-kal, 2008-ban 2%-kal bővült. Az üzleti szolgáltatások külkereskedelmi forgalma 2007-ben 19%-kal, egy évvel később 11%-kal növekedett.

2007-ben a fejlett országok vezető értéktőzsdéinek indexe Amerikában és Európában általában szerény mértékben emelkedett. Ázsiában jelentős szóródás mutatkozott: míg a hongkongi Hang Seng-index az időszak eleje és vége között számottevően erősödött (mintegy 20 000-ról 28 000-re, vagyis közel 40%-kal), addig a tokiói Nikkei-index (17 300-ról 15 300-ra, vagyis több mint 10%-kal) gyengült. 2008, különösen az év utolsó negyedéve a divergáló tendenciáknak véget vetett: minden említésre méltó index gyengült, mégpedig nem is kevés. A Dow Jones kompozit és ipari átlagindex 31, illetve 34%-kal, a londoni FTSE-index szintén 31%-kal, a Nikkei 42%-kal, a Hang Seng-index 48%-kal, a frankfurti DAX-index 38%-kal, a budapesti BUX pedig 53%-kal esett vissza.

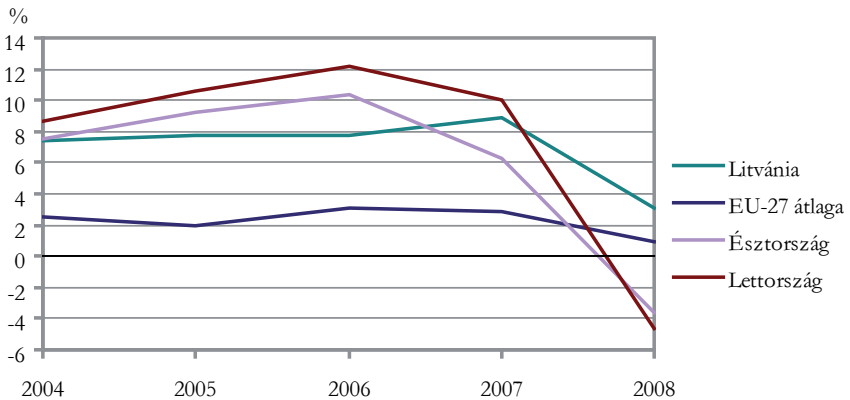
2. Gazdasági növekedés

A magyar gazdaság fejlődésének lassulása 2008-ban erőteljesebbé vált, részben az év második felében elmélyült pénzügyi és hitelválság következtében. A GDP növekedési üteme 2007-ben mindössze 1,1% volt az előző évhez viszonyítva. 2008-ban ez a növekedési ütem még tovább mérséklődött, és 0,5%-ot tett ki. A lassulás jelei már 2006-ban megmutatkoztak, bár a növekedési ütem ebben az évben még 4,1% volt.

3. ábra A GDP növekedése az előző évhez képest

4. ábra A GDP változása a balti országokban az előző évhez képest

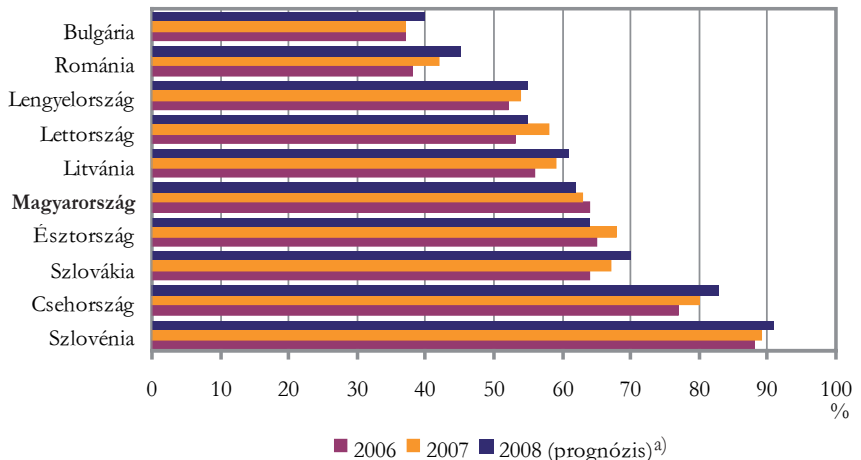
A magyar gazdaság teljesítményét a visegrádi országokéval összehasonlítva megállapítható, hogy 2007–2008-ban a visszaesés Magyarországon volt jelentős. A balti országok 2006-ig tapasztalható dinamikus fejlődése 2007-ben megtorpant. 2008-ban a visszaesés különösen Észtországban (3,6%) és Lettországon (4,6%) volt nagymértékű, de Litvániában is jelentősen mérséklődött (3,1%) a teljesítmény az előző évhez viszonyítva.

A pénzügyi és hitelválság a régió fejlett országaiban is jelentősen mérsékelte a gazdaság fejlődését. 2008-ban a GDP növekedése több országban 2% alatt maradt: Németországban 1,3%, Franciaországban 0,8%, Ausztriában 1,8%, Nagy-Britanniában 0,7%, Finnországban 0,9%. Írországban és Olaszországban az előző évhez viszonyítva csökkent a gazdaság teljesítménye (2,3, illetve 1,0%-kal).

A gazdasági fejlődés lassulása kisebb mértékben átrendezte az országok **gazdasági fejlettségi szint szerinti** sorrendjét. A nemzetközi statisztikai gyakorlatban a fejlettségi szint mérésére az egy főre jutó GDP vásárlóerő-paritáson kimutatott értékét használják. E mutató szerint 2007-ben Magyarország az EU-27-re számított átlag 62,6%-át érte el, és ezzel a 27 ország rangsorában a 22. helyen álltunk. A 2008. évi előzetes számítások alapján az EU-27 átlagához viszonyított adat csak kisebb mértékben változott (62%). A korábbi évek dinamikus fejlődése következtében a balti országok közül Észtország továbbra is Magyarország előtt van a rangsorban, Litvánia lényegében azonos szintre került.

Szlovénia és Csehország a fejlettségi rangsorban hosszú idő óta megelőzi Magyarországot. A szlovák gazdaság dinamikus fejlődése következtében Szlovákia 2007-ben és – az előzetes számítások szerint – 2008-ban is Magyarország elé került, egy főre jutó GDP-je 2007-ben az EU-27 átlagának 67%-át, 2008-ban 70%-át tette ki. Lengyelországhoz képest a magyar gazdaság megőrizte fejlettségbeli előnyét, a különbség azonban szűkült. Románia és Bulgária a régió legkevésbé fejlett országai; egy főre jutó GDP-jüknek az EU-27 átlagához viszonyított aránya 2007-ben 42, illetve 37%, 2008-ban 45%, illetve 40% volt.

5. ábra **Az egy főre jutó GDP vásárlóerő-paritáson**
(EU-27=100)

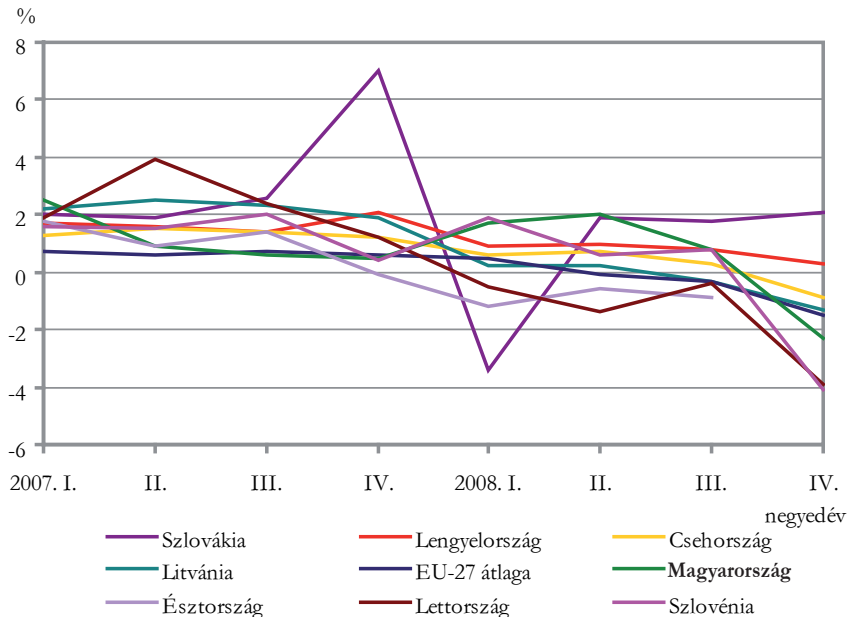

a) Az Eurostat számítása szerint.

Az **évközi tendenciákat vizsgálva** a gazdaság teljesítményének lassulása Magyarországhoz hasonlóan több EU-tagországban (Lettországban, Litvániában, Észtországban) már 2007 óta tapasztalható. 2008-ban – különösen a IV. negyedévben – ez a folyamat a pénzügyi és hitelválság következtében még inkább erősödött. Magyarországon 2008 első két negyedévében a GDP szerényebb ütemben emelkedett: 1,7%, illetve 2,0%-kal; a III. negyedévben ez a szerény növekedés mérséklődött, csak 0,8% volt; a IV. negyedévben viszont már 2,3%-kal csökkent a GDP. 2008 folyamán a GDP volumenének visszaesése Lettországból volt a legerőteljesebb.

6. ábra

A GDP volumenének alakulása az egy évvel azelőttihez képest
(szezonális kiigazítás nélkül)

2.1. Belföldi kereslet

2.1.1. A lakossági és közösségi fogyasztás

A belföldi kereslet meghatározó tényezője a lakossági fogyasztás. Ez a tétel teszi ki a GDP belföldi felhasználásának mintegy kétharmad részét.

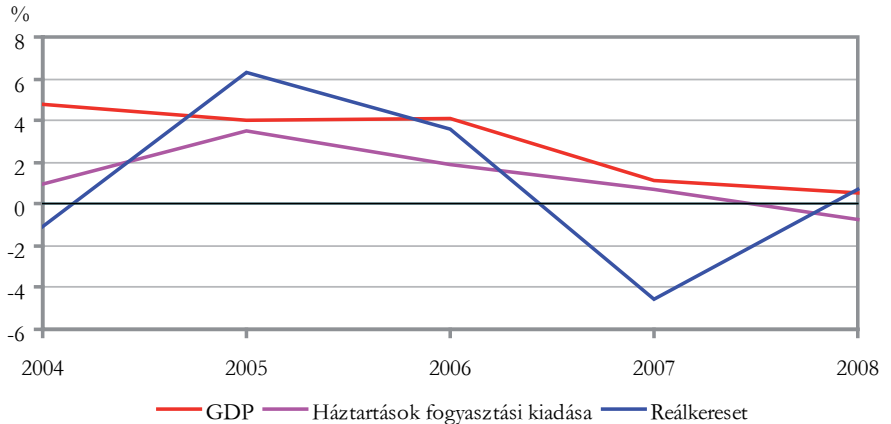
A lakosság fogyasztása – finanszírozási aspektusból – a háztartások fogyasztási kiadásából és a természetbeni társadalmi juttatásokból tevődik össze. A természetbeni társadalmi juttatások a kormányzattól és a háztartásokat segítő nonprofit intézményektől származnak.

A háztartások fogyasztási kiadásainak növekedési üteme 2006–2007 folyamán folyamatosan csökkent, 2008-ban már 0,7%-kal elmaradtak az előző évitől. 2007 és 2008

között a háztartások fogyasztási kiadásainak volumene lényegében változatlan volt, a GDP 1,6%-kal emelkedett, az alkalmazottak reálkeresete ugyanezen időszakban 4%-kal csökkent.

7. ábra

A GDP, a háztartások fogyasztási kiadása és a reálkereset változása az előző évhez képest

A pénzügyi egyensúly stabilizálása érdekében a kormányzat 2006 második felében, majd 2007-ben hozott intézkedések hatására a fogyasztói kereslet jelentősen mérséklődött. A évközi tendenciákat vizsgálva a lakosság fogyasztási kiadásainak volumennövekedése 2006 IV. negyedévtől lényegében stagnált; kisebb növekedés 2007 I. és 2008 II. negyedévében (1,3%) tapasztalható. A fogyasztási kiadások volumene 2008 IV. negyedévében 4,4%-kal elmaradt az előző év azonos negyedévéhez képest.

A háztartások fogyasztási kiadásainak évközi alakulását vizsgálva Csehország, Lengyelország és Szlovákia az EU-27 átlagánál folyamatosan magasabb növekedést mutatott. Magyarország esetében ez a bővülés 2007-ben és 2008-ban is elmaradt az EU-27 átlagától. 2008 egész időszakában jelentősen csökkent a növekedési ütem Észtországban és Lettországban; 2008 IV. negyedévében a háztartások fogyasztási kiadásainak növekedési üteme 10, illetve 20%-kal alatta maradt az előző év azonos időszakának. A növekedés üteme Litvániában is jelentősen mérséklődött, de még így is az EU-27 átlagát meghaladó volt.

A belföldi kereslet szűküléséhez a természetbeni társadalmi juttatások és a közösségi fogyasztás csökkenése is hozzájárult. A természetbeni társadalmi juttatások jelentős része (88%) a kormányzattól, a fennmaradó 12% a háztartásokat segítő nonprofit intézményektől származik. A kormányzat által finanszírozott juttatások (oktatás, egészségügy) – melyek GDP-ben képviselt aránya 11–12% – a 2007. évi jelentős (mintegy 12%-os) csökkenés után 2008-ban 2,9%-kal bővültek.

A közösségi fogyasztás olyan szolgáltatások igénybevételét jelenti, amelyeket a teljes közösség vagy annak egy része közösen fogyaszt el. (Ilyen például a közigazgatási és

a védelmi tevékenység.) A közösségi fogyasztás a GDP mintegy 10%-át teszi ki, volume-ne 2007–2008-ban összesen 4,3%-kal, az előző évhez képest 2007-ben 2,2 és 2008-ban 2,1%-kal csökkent.

1. tábla

A lakossági végső fogyasztás volumenváltozása és a GDP-ben képviselt aránya

Megnevezés	Változás az előző évhez képest			(%)
				A GDP-ben képviselt arány folyó áron
	2006	2007	2008	
Háztartások fogyasztási kiadása	1,9	0,7	-0,7	52,4
Természetbeni társadalmi juttatás:				
Kormányzattól	3,1	–	2,9	11,9
Nonprofit szervezetektől	-0,6	11,8	-2,8	1,5
Háztartások végső fogyasztása együtt	1,9	-2,7	-0,4	65,9
Közösségi fogyasztás	5,8	-2,2	-2,1	9,5
Végső fogyasztás összesen	2,4	-1,8	-0,4	75,4

2.1.2. A gazdasági növekedés és a beruházások

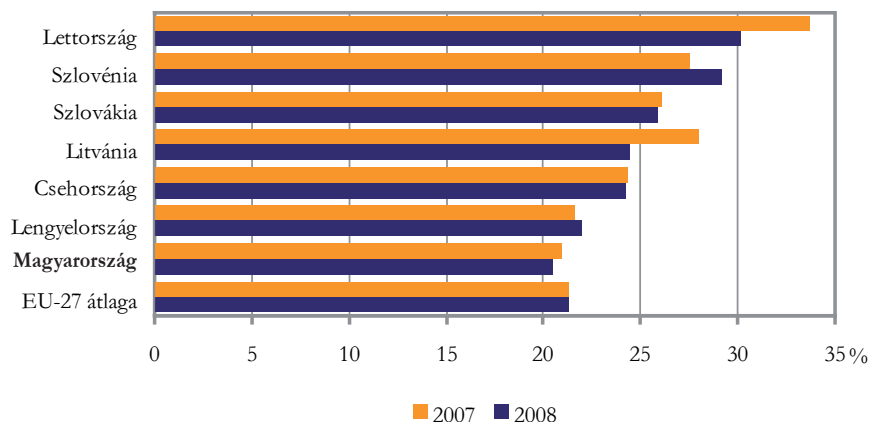
A **bruttó állóeszköz-felhalmozás** alakulásában 2006 óta tartó kedvezőtlen folyamat tovább folytatódott. 2007-ben a bruttó állóeszköz-felhalmozás volumene kisebb mértékben (1,5%) nőtt, amit 2008-ban egy jelentősebb mértékű (2,6%-os) visszaesés követett. 2007–2008-ban összességében a bruttó állóeszköz-felhalmozás mintegy 1,2%-kal csökkent (a GDP növekedése 1,6% volt). A bruttó állóeszköz-felhalmozás GDP-hez viszonyított aránya Magyarországon 20–21%, megegyezik az EU-27 átlagával, de elmarad a visegrádi országok arányaitól: Csehország 24%, Lengyelország 22%, Szlovákia 26%. (8. ábra)

A bruttó állóeszköz-felhalmozás² túlnyomó részét (mintegy 90%-át) a **beruházások (új tárgyi eszközök beszerzése)** teszik ki. 2008-ban a beruházások teljesítményértéke folyó áron 4791,5 milliárd forintot (2007-ben ez az érték 4788,0 milliárd forintot) tett ki.

2008-ban nemzetgazdasági szinten mintegy 3%-kal esett vissza a beruházások volumene. A visszaesés a jelentős hányadot képviselő **feldolgozóiparban (3,6%), a szállítás, raktározás, posta és távközlés (6,0%), valamint a lakásépítést is tartalmazó ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás (1,5%) ágazatokban a legnagyobb.** Ezek a gazdasági ágak adják a nemzetgazdaság összes beruházásának mintegy 80%-át. A kisebb súlyt képviselő ágazatok közül az oktatás (13,8%), a közigazgatás, védelem (28,1%) és az egyéb közösségi szolgáltatás (15,7%) beruházásai csökkentek jelentős mértékben.

² A bruttó állóeszköz-felhalmozás fogalma tágabb, mint a beruházásé, mivel az újtárgyieszköz-beruházáson kívül tartalmazza az immateriális javak és a pénzügyi lízing útján beszerzett eszközök értékét, valamint a használt tárgyi eszközök értékesítési és beszerzési értéke közötti különbséget is.

8. ábra A bruttó állóeszköz-felhalmozás aránya a GDP-ben

2008-ban a korábbi tendenciával szemben a mezőgazdaságban (a gépberuházások EU-forrásokból történő támogatásának eredményeként) 24,4%-kal, a kereskedelem, javítás ágban 7,3%-kal emelkedett a beruházás volumene. Ez utóbbi nemzetgazdasági ágban a nagy áruházláncok beruházásai voltak jelentősek. A szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás 10,9%-os növekedéséhez a kisebb szállodák épületeinek felújítása, bővítése járult hozzá.

2. tábla Néhány kiemelt gazdasági terület beruházásának változása és részesedése az összes beruházásból

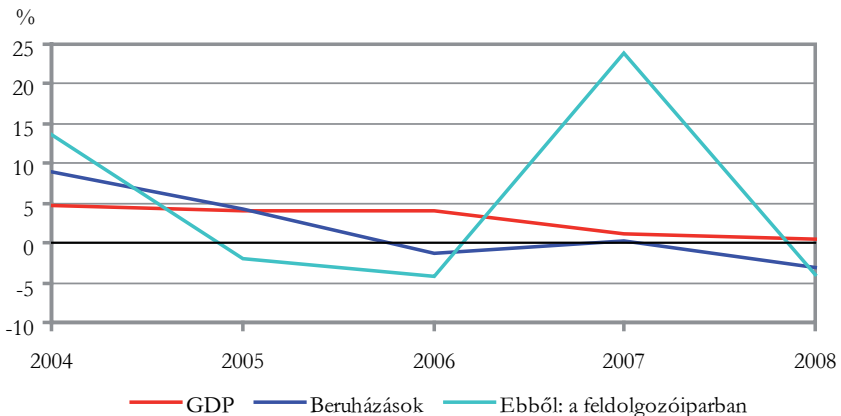
(%)

Megnevezés	Változás az előző évhez képest			Megoszlás	
	2006	2007	2008	2007	2008
A nemzetgazdaság összes beruházása	-2,0	0,3	-0,3	100,0	100,0
Ebből:					
mezőgazdaság	-6,5	-10,9	24,4	3,7	4,7
feldolgozóipar	-4,3	23,9	-3,6	24,7	22,1
szállítás	9,6	-2,0	-6,0	18,4	18,1
ingatlanügyletek	-7,1	-0,5	-1,5	25,3	26,1
közigazgatás, védelem	10,2	-31,2	-28,1	4,1	3,7
oktatás	4,7	-13,5	-13,8	1,7	1,6
egészségügy	2,4	-12,3	-2,5	1,4	1,4
egyéb közösségi szolgáltatás	-0,3	-10,6	-15,7	4,1	3,7

A beruházások volumene **2008 IV. negyedében az előző év azonos időszakához képest** 3,2%-kal csökkent. Ezen belül 2% körüli volt a csökkenés a legnagyobb beruházó ágazatokban: a feldolgozóipar (2,1%), az ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás (2,4%), valamint a szállítás, raktározás, posta és távközlés (1,9%) nemzetgazdasági ágakban. A közepes és kis súlyú ágak közül a legnagyobb csökkenés a közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás (25%), az oktatás (12,9%), az egészségügyi, szociális ellátás (9,6%) ágakban következett be. A mezőgazdasági beruházások volumene 21,7%-kal emelkedett, ami a beruházásokat elősegítő támogatások növekvő mértékével magyarázható. A beruházások összetétele szerint a gép és berendezések volumene 5,8%-kal, az építési beruházásoké 0,9%-kal maradt el az előző év azonos negyedévihez képest.

A beruházások összetételét vizsgálva, 2008-ban az építések 6,8%-kal mérséklődtek, a gépek és berendezések beruházásai 2,7%-kal emelkedtek.

9. ábra A GDP és a beruházások volumenváltozása az előző évhez képest

2.2. A GDP-termelés ágazati szerkezete

2008-ban az árutermelő ágazatok hozzáadott értéke a nemzetgazdasági átlagnál erősebben, 4,2%-kal nőtt. Ebben a **mezőgazdaság** hozzáadott értékének kiemelkedő, 43,0%-os növekedése játszik meghatározó szerepet. A mezőgazdasági termelés ilyen mértékű bővülését a 2007. év alacsony szintje és a növénytermesztés kedvező időjárásnak köszönhető magas terméseredményei okozták.

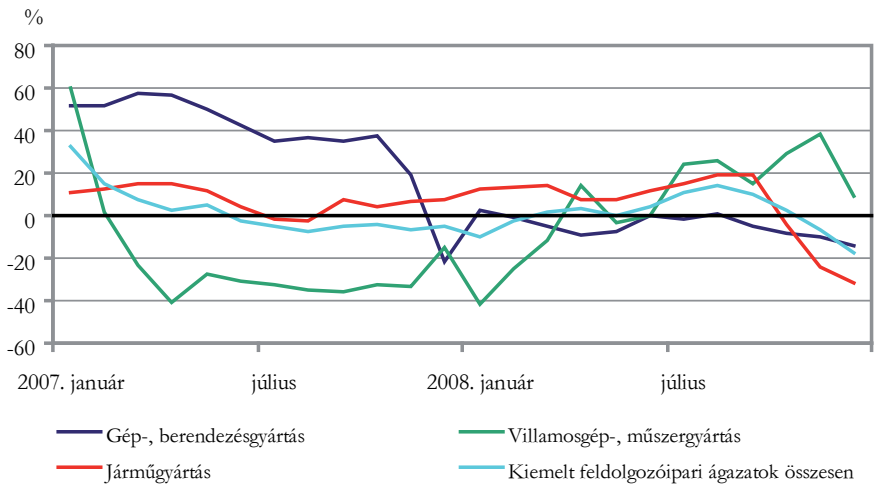
Az **ipar** a növekedésben és az exportban betöltött szerepénél fogva kiemelkedő jelentőségű a magyar gazdaságban, részesedése a GDP létrehozásában 21%. Az ipar által létrehozott bruttó hazai termék növekedési üteme 2006-ban és 2007-ben meghaladta a nemzetgazdasági átlagot (5,5%, illetve 6,5% volt, szemben a GDP 4,1, illetve 1,1%-os emelkedésével). Ez a kedvező tendencia 2008-ra megfordult, s **az iparban létrejött bruttó hazai termék 0,3%-kal csökkent.**

A **bruttó ipari termelés** 2006 és 2008 között mintegy 7%-kal emelkedett. 2007-ben még 8,2%-os volt a növekedés üteme, 2008-ban azonban 1,1%-kal alacsonyabb volt, mint az előző évben. Az ipari termelés növekedési üteme már 2007. IV. negyedévében is, de különösen november–decemberben jelentősen mérséklődött (novemberben 5,7%-kal, decemberben 6,2%-kal nőtt a termelés). 2008 folyamán az ipari kibocsátás júniustól (július és szeptember kivételével) fokozatosan és egyre nagyobb mértékben csökkent.

A külföldi és a hazai kereslet jelentős szűkülését támasztja alá, hogy a megfigyelt feldolgozóipari ágazatok összes új rendelése 2008 folyamán (április, június és július kivételével) folyamatosan elmaradt az előző évi szinttől. 2008 decemberében 37,2%-kal esett vissza 2007 azonos hónapjához viszonyítva. Ugyanez a tendencia figyelhető meg az export- és a belföldi rendelések esetében is. Az összes export rendelésállománya 2008 decemberében 17,2%-kal volt kisebb a 2007. év decemberi rendelésállománynál. A legnagyobb mértékben a járműgyártás ágazat exportrendelése esett vissza: a 2008. decemberi rendelésállomány 31,7%-kal maradt el a 2007. decemberitől.

10. ábra

A kiemelt feldolgozóipari ágazatok exportrendelés-állományának változása az előző év azonos hónapjához képest

Magyarországon az **építőipari** termelés 2008-ban 5,1%-kal volt alacsonyabb az előző év egyébként is rendkívül alacsony szintjéhez viszonyítva (2007-ben az előző évhez képest 14%-kal esett vissza). Az építőiparon belül a két építési tevékenység termelése ellentétesen alakult; az épületek építése 10,6%-kal csökkent, az egyéb építményeké 2,5%-kal nőtt 2007-hez képest. Az egyéb építmények növekedésében elsősorban az út- és autópálya-építéseknek, közműépítéseknek, vasútvonal-korszerűsítéseknek volt szerepük. 2008 végén az építőipari vállalkozások rendelésállományának volumene 22,5%-kal volt kisebb az egy évvel korábbinál.

A GDP (alapáron számított) értékének mintegy kétharmad része a **szolgáltatásokat** előállító gazdasági ágakban jön létre. **A szolgáltatások hozzáadott értéke 2008-ban 1,2%-kal alacsonyabb volt, mint az előző évben.** Az ilyen típusú tevékenységek két csoportba rendezhetők. Az elsőbe tartoznak jellegük alapján a gazdasággal közvetlen kapcsolatban álló piaci jellegű tevékenységek (például a kereskedelem, szállítás, pénzügyi tevékenység). A második csoportot pedig a meghatározóan nem piaci jellegű tevékenységet végző ágak alkotják (például a közigazgatás, védelem, oktatás és egészségügy).

A **kereskedelem, vendéglátás hozzáadott értéke** – összefüggésben a belföldi kereslet mérséklődésével – 2008-ban 2,1%-kal csökkent az előző évhez képest. Mivel a gazdasági ág részesedése a bruttó hazai termékből viszonylag magas (10%-ot meghaladó), ezért az itt bekövetkezett volumencsökkenés súlyosan érintette a nemzetgazdaságot.

2008-ban a **szállítás, raktározás, posta és távközlés** ágazat bruttó hozzáadott értéke lényegében a 2007. évi szinten maradt (a növekmény mindössze 0,1%). Nagyobb arányú ütemcsökkenés mutatkozott a pénzügyi **tevékenység és ingatlanügyletek** gazdasági ágban, ahol a 2007. évi 2,0%-os növekedéssel szemben 2008-ban 2,3%-os csökkenés következett be.

3. tábla A GDP összetétele és volumenváltozása

Megnevezés	(%)					
	Részesedés a bruttó hazai termékből, folyó áron			Növekedés az előző évhez képest, összehasonlító áron		
	2006	2007	2008	2006	2007	2008
Termelő ágak	29,6	28,8	28,9	3,6	0,9	4,2
Ebből: mezőgazdaság	3,6	3,5	3,9	-5,8	-22,6	43,0
ipar	21,8	21,4	21,2	5,0	6,4	-0,3
építőipar	4,2	4,0	3,9	1,7	-7,7	-5,1
Szolgáltatások	56,8	56,9	56,8	4,7	1,1	-1,2
Termékdókó egyenlege	13,6	14,3	14,3	2,8	1,4	-0,5
Bruttó hazai termék (GDP)	100,0	100,0	100,0	4,1	1,1	0,5

2.3. A bruttó nemzeti jövedelem (GNI)

A GNI a bruttó hazai termékből származtatható mutató, figyelembe veszi a külföldről kapott és a külföldnek fizetett elsődleges jövedelmeket.

A GDP-vel szemben a GNI értéke nem tartalmazza a hazánkban működő külföldi tőke által létrehozott tulajdonosi jövedelmeket és a külföldi munkavállalók magyarországi jövedelmeit, viszont szerepel benne a magyar befektetők és munkavállalók külföldön szerzett jövedelme és az Európai Uniótól kapott támogatások és fizetett adók egyenlegének az összege.

A külfölddel kapcsolatos elsődleges jövedelmek közül meghatározó szerepe van a külföldi tőke működése nyomán létrejövő **tőkejövedelmeknek**. Az utóbbi években a Magyarországra érkező külföldi tőke mellett megjelent a magyar tulajdonú tőke külföldön történő befektetése is. A kétirányú tőkemozgás a tőkejövedelmek alakulásában is növekvő teret kap. 2007-ben a külföldnek fizetett tőkejövedelem 3747 milliárd forintot tett ki, ami 735 milliárd forinttal több az egy évvel azelőttinél. A külföldről kapott jövedelem 1639 milliárd forint volt, ez 369 milliárd forinttal haladta meg az előző évit.

A GNI értéke 2006-ban mintegy 6%-kal, 2007-ben 7%-kal volt kisebb a GDP-nél, amit elsősorban a tőkejövedelem egyenlegének növekvő passzívuma okozott. (2008. évi adatok még nem állnak rendelkezésre.)

4. tábla A GDP és a GNI alakulása

Megnevezés	(folyó áron, milliárd forint)	
	2006	2007
GDP	23 785	25 419
A külföldi munkavállalói jövedelmek egyenlege	241	252
EU-nak fizetett adók és kapott támogatások egyenlege	118	111
Külföldi tulajdonosi jövedelmek egyenlege	-1 742	-2 108
GNI	22 402	23 674

A külfölditőke-jövedelmek két részből tevődnek össze: a fizetett és kapott kamatok és osztalékok egyenlegéből, továbbá az itthon újra befektetett tőkejövedelmekből. E két tényező aránya az évtized első éveiben stabil volt, a külföldi tulajdonosok jövedelmük közel felét visszaforgatták a magyar gazdaságba. 2006-ig ez az arány kedvezőtlen irányú változást mutat. A külföldi befektetők tőkejövedelmük növekvő hányadát kamatok és osztalék formájában repatriálják, illetve csökkenő hányadát fektetik be újra a magyar gazdaságba. 2007-ben e tendencia kismértékben javult.

5. tábla A nettó külföldi tulajdonosi jövedelem és összetevői

Megnevezés	2006	2007
Nettó tulajdonosi jövedelem, milliárd forint	-1 742	-2 108
Ebből: nettó kamat és osztalék	-1 348	-1 599
visszaforgatott jövedelem egyenlege	-396	-509
Visszaforgatott tulajdonosi jövedelem aránya, %	23	24

A külföldről kapott és a külföldnek fizetett elsődleges jövedelmek negatív egyenlege csökkentette a felhasználható jövedelmek összegét, továbbá összetétele is a magyar gazdaság szempontjából kedvezőtlenül változott.

2.4. Pénzügyi egyensúly

A makrogazdaság pénzügyi egyensúlyának legfontosabb eleme az **államháztartás hiánya**, ami az egyensúly javítását célzó gazdasági intézkedések hatására a konvergenciaprogram vonatkozó előírásainál nagyobb mértékben csökkent.

2008-ban az államháztartás hiánya – előzetes adatok alapján – 895 milliárd forint volt, a GDP 3,4%-a, a 2007. évihez képest 348 milliárd forinttal, GDP-arányosan 1,5 százalékponttal alacsonyabb. A bevételek a 2007. évi 12,5%-os növekedést követően 2008-ban 7,9%-kal emelkedtek. Elsősorban a jövedelemadó-bevételek (8,8%) és a társadalombiztosítási hozzájárulások (6,2%) mutattak magas növekedést. A kiadások a 2007. évi 2,3%-os növekedést követően 2008-ban 4,4%-kal emelkedtek. A kiadásokon belül a nyugdíjkiadások (10,7%), a dologi kiadások (folyó termelőfelhasználás, 9,6%) és a kamatkidadások (8,7%) nőttek jelentős mértékben. A felhalmozási kiadások jelentősen, 17,9%-kal csökkentek.

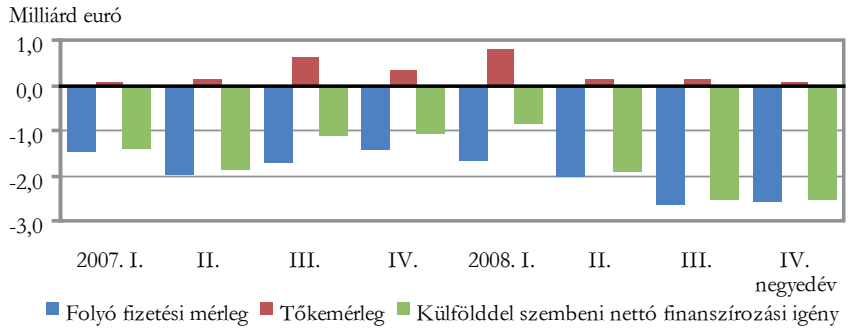
Az **államháztartás „maastrichti” hiánya** 2008-ban – a nemzeti számlák előzetes adatai alapján – 905 milliárd forint volt, a GDP 3,4%-a, 2000 óta ez a legkisebb arány. Magyarország egyike volt annak az öt EU-tagországnak, amelyek csökkenteni tudta a hiányát 2007-hez képest. 2004 óta először fordult elő, hogy az Európai Unióban nem Magyarországon legnagyobb a költségvetési hiány. Ez az arány Írországból 7,1, Nagy-Britanniában 5,5, Romániában 5,4, Görögországban 5,0, Lengyelországban 3,9, Franciaországban 3,4% volt. A balti államok mindegyikében meghaladta a 3%-ot, ugyanakkor Csehországban 1,5%, Szlovákiában 2,2, Szlovéniában 0,9%-kal a maastrichti küszöb alatt maradt.

Az államadósság a 2007. évi 65,8%-ról 2008-ban 73%-ra emelkedett. Magyarország rendelkezik – Olaszország (105,8), Görögország (97,6), Belgium (89,6) mögött – a negyedik legmagasabb adóssággal az Európai Unióban. Az adósság 7 országban csökkent, 20 országban emelkedett 2008-ban.

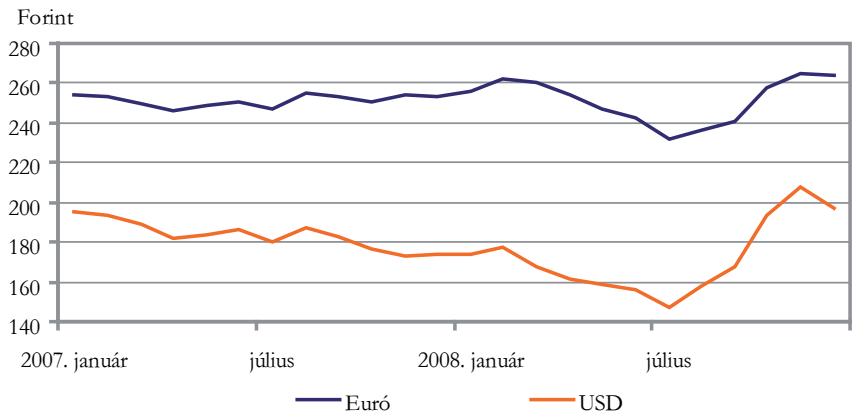
A **folyó fizetési mérleg** hiánya 2008-ban 8902 millió euró volt, 2300 millió euróval több, mint 2007-ben. A nemzetgazdaság nettó adósságállománya 2008. december végén 54 milliárd euró, a GDP arányában 51,2% volt. Ebből az államháztartás és az MNB hiánya 13,5, a magánszektoré 40,5 milliárd euró volt. A külfölddel szembeni finanszírozási igény (a folyó fizetési mérleg és a tőke mérleg együttes hiánya) 2008-ban a szezonális kiigazítás után 6693 millió euró volt. Az előző évhez képest ez 569 millió euró hiánynövekedést jelent. A külfölddel szemben fennálló finanszírozási igény 2008 III. és IV. negyedévében jelentősen emelkedett.

Az MNB 2008. évi előzetes fizetési mérlege alapján a tulajdonosi jövedelmek egyenlege –2418 milliárd forint volt, ami mögött a külföldnek fizetett 4105 milliárd forint és a külföldről kapott 1687 milliárd forint jövedelem húzódott meg.

11. ábra A fizetési mérleg és a külső finanszírozás
(szezonálisan kiigazított adatok)

12. ábra Havi átlagos devizaárfolyamok

A forint-euró árfolyamváltozása 2007 elejétől 2008. II. negyedévig viszonylag szűk sávban ingadozott. A 2008 nyarán bekövetkező erősödés során júliusban az árfolyam megközelítette a 230 forintot, amit több hullámban gyengülés követett. Ősszel – a pénzügyi és hitelválság hatására – a forint árfolyamcsökkenése felgyorsult: decemberben mintegy 30–35 forinttal kellett többet fizetni 1 euróért, mint júliusban. A dollár árfolyamváltozásának tendenciája megegyezett az előbbivel, mértéke azonban meghaladta azt.

3. A külkereskedelmi forgalom alakulása

Az áruk és szolgáltatások exportjának 2007. évi aránya némileg meghaladta a világban megtermelt GDP 30%-át. A vezető gazdasági hatalom, az Egyesült Államok esetében az export a GDP 12%-át, Japánban 16%-át tette ki. Az Európai Unióban az exportforgalom aránya átlagosan 40%, ezen belül a kis, nyitott gazdaságok vonatkozásában ennél jóval magasabb volt, Magyarország esetében elérte a 80%-ot.

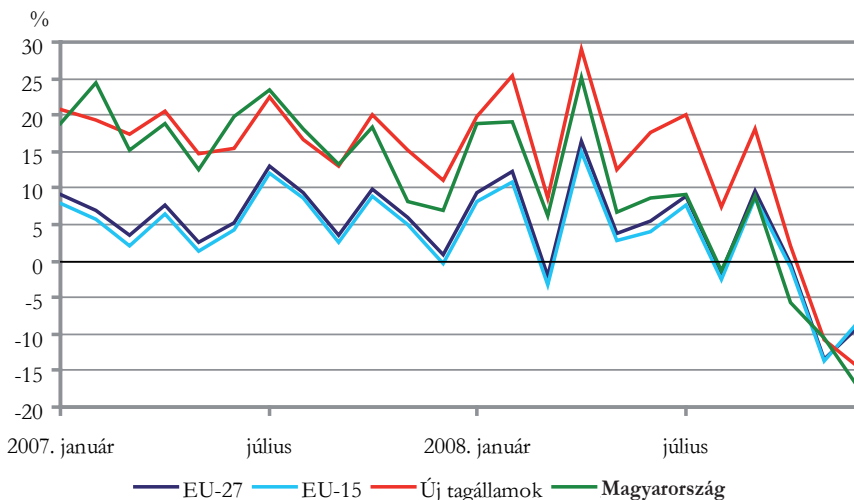
3.1. Külkereskedelmi termékgforgalom

A külkereskedelmi forgalom bizonyos késéssel reagál a termelés alakulására, vagyis recesszió kezdetekor még nem csökken arányosan a termeléssel, míg a későbbiekben a külkereskedelmi visszaesés mértéke nagyobb, mint a termelésé. A fejlett országokban a termék-külkereskedelemben a 2008. évi növekedés kevesebb mint 1% volt. Az Egyesült Államok termékkivitele 5,5%-kal több, importja 4%-kal kevesebb lett, mint egy évvel korábban. Japán kivitele 2,5%-kal nőtt, behozatala 1%-kal zsugorodott. Kína 8,5%-kal több árut exportált, és 4%-kal többet importált.

Az **Európai Unió** kivitele 2008-ban ugyanannyi, behozatala 1%-kal kevesebb volt az egy évvel azelőttinél. Az áprilisig tartó erőteljes növekedés után mind az export, mind az import május és szeptember között mérsékeltbb ütemű bővülést mutatott, míg az év utolsó negyedében már érződtek a pénzügyi válság hatásai: októberben a növekedés stagnált, az utolsó két hónapban a forgalom jelentősen visszaesett.

13. ábra

Az export változása az Európai Unióban az előző év azonos hónapjához képest

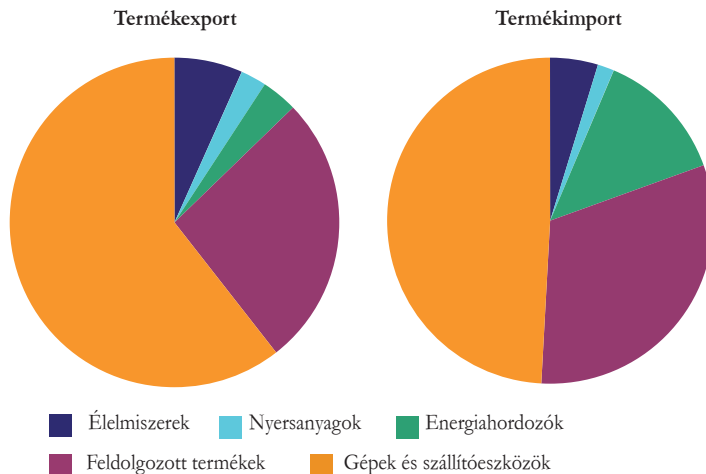
Kivitelben és behozatalban egyaránt átlagon felüli volt a bővülés az új tagállamok jelentős részénél, míg a régi tagállamok (EU-15) átlag közeli, vagy az alatti növekedést értek el. A régi és az új tagállamok közötti jelentős növekedésbeli különbség 2007-ben és 2008 első tíz hónapjában volt érzékelhető, az utolsó két hónapban azonban már szinte valamennyi uniós tagállam exportja és importja csökkent az előző év azonos hónapjához képest.

Magyarországon 2007-ben az export 16%-kal, az import 12%-kal nőtt. 2008-ban a növekedési ütem erőteljesen lecsökkent, 3,4 illetve 3,3%-os volt. A forgalom alakulása lényegében követte az uniós trendet: 2007 első tíz hónapjában a bővülés mértéke szinte minden hónapban két számjegyű volt, november–december folyamán azonban már erőteljesen mérséklődött a növekedési ütem: exportunk mindössze 7, illetve 4, importunk pedig 5 és 8%-kal haladta meg az előző évi szintet. 2008 első négy hónapjában mindkét irányú forgalmunk ismét több mint 10%-kal nőtt, májustól kezdődően azonban a folyamat újból megtorpant: szeptemberig még kivitelben és behozatalban egyaránt mérsékelt ütemű növekedés, október–december között azonban már növekvő mértékű visszaesés volt megfigyelhető. Az év utolsó hónapjában az export volumene 13, az importé 17%-kal volt kevesebb, mint egy évvel korábban, ezáltal az utolsó két havi forgalmunk volumene a 2006. évi szint alá került.

3.1.1. A külkereskedelem áruszerkezete

Exportunk áruszerkezete az uniós csatlakozásunk előtti utolsó évhez képest nem változott jelentős mértékben: a forgalom mindkét irányában a gépek és szállítóeszközök szerepe a meghatározó 60% körüli részesedéssel, amit a feldolgozott termékek közel 30%-os részaránya követ, míg élelmiszerexportunk 6–7% körüli szinten mozog.

14. ábra A termékexport és a termékimport áruszerkezete, 2008

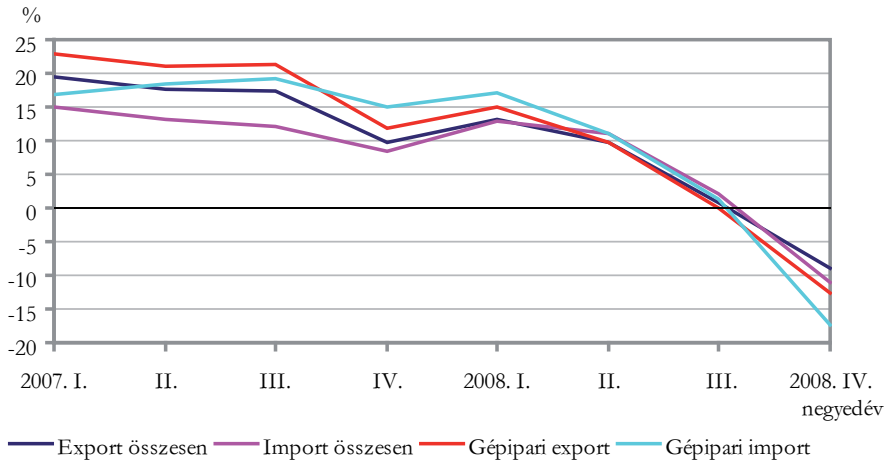

Az import áruszerkezetében ugyanakkor kismértékű átrendeződés történt: a gépek 50% körüli részaránnyal továbbra is a legfőbb volumenhordozót jelentik, miközben a feldolgozott termékek részesedése kismértékben, 35%-ról 31%-ra csökkent. Energiaimportunk viszont egyre jelentősebb részarányt képvisel: 2003-ban még csak behozatalunk közel 8%-át adta, 2008-ban már 13%-ot tesz ki. Élelmiszerimportunk részesedése szintén emelkedett, a 2003. évi 3%-ról 2008-ra 4,6%-ra nőtt.

Külkereskedelmünk növekedésének alakulásában – csakúgy, mint az elmúlt tíz évben – a **gépek és szállítóeszközök** forgalmának volt meghatározó szerepe. E körben 2007-ben és 2008 első négy hónapjában kivitelben és behozatalban egyaránt dinamikus, szinte minden hónapban két számjegyű (10–25%) volt a bővülés mértéke. 2008. májustól szeptemberig azonban a növekedés már szerényebben alakult, az év utolsó negyedében pedig a csökkenés egyre erőteljesebbé vált.

15. ábra

A külkereskedelmi forgalom, valamint a gépipari export és import volumenváltozása az előző év azonos időszakához képest

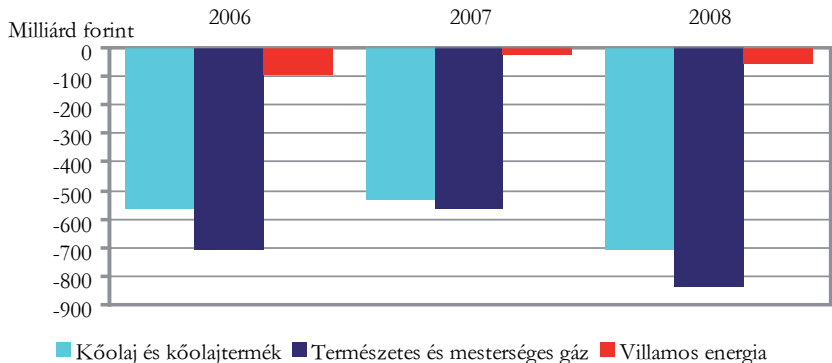
A bővülés motorját a híradás-technikai termékek, ezen belül is a mobiltelefon- és tévékészülék-gyártáshoz kapcsolódó forgalom kiemelkedő mértékű emelkedése jelentette: tévékészülék-kivitelünk elsősorban néhány régi uniós tagállamba, valamint Szlovákiába nőtt jelentősen. Mobiltelefon-exportunk Oroszország, az Egyesült Államok és az arab országok esetében bővült kiemelkedő mértékben. Híradás-technikai exportunk azonban májustól egyre nagyobb mértékben visszaesett, amit a közúti jármű-kivitel május–szeptemberi átlag fölötti bővülése csak részben tudott ellensúlyozni, így a gépipari export bővülése a korábbi hónapok tendenciájánál jóval mérsékeltebb ütemű, mindössze 3–5% volt. Híradás-technikai importunkban ugyanakkor – a futball-világbajnokság, valamint a nyári olimpiai játékok miatt május–júliusra előrehozott beszállítások következtében – a visszaesés csak augusztustól volt érzékelhető. Októbertől kezdődően felvevőpiacaink szűkülése mind a híradás-technikai, mind a közúti jármű-kivitelben éreztette hatását,

amivel együtt járt az import visszaesése is: 2008 utolsó negyedében gépipari kivitelünk hónapról hónapra fokozódó mértékben csökkent, a csökkenés mértéke decemberben exportoldalón már több mint 20, importban 30% volt.

A forgalom mindkét irányában a második legnagyobb részarányú termékkört a **feldolgozott termékek** jelentik. Azok forgalmának éven belüli növekedési tendenciája kivitelben és behozatalban mindkét évben követte az átlagos növekedési ütemet, ugyanakkor egyes termékcsoportok esetében a volumennövekedés alakulása eltérő képet mutat. Az árufőcsoport kiviteli és behozatali forgalmában egyre nagyobb súlyt képviselő, 2004-ben még 7–7, 2008-ban már 12–10%-ot kitevő gyógyszerek, gyógyszerészeti termékek kivitelében és behozatalában a bővülés mértéke 2007-ben, 2008-ban (még az év utolsó negyedében is) két számjegyű, egyes hónapokban kiugró mértékű volt. Kiviteli oldalán jelentős mértékben nőtt a forgalmunk az új tagállamok, ezen belül is Románia és Szlovákia irányába, valamint az unión kívüli országok közül Oroszországba, Ukrajnába és a balkáni országokba. Importunk a franciaországi, illetve a belgiumi beszállítások dinamikus növekedése miatt bővült kimagasló mértékben. A gyógyszereken kívül a növekedés húzó tényezője volt még a gumigyártmányexportnak – a 2007. évi beruházásoknak köszönhetően – mindkét év egészére jellemző átlagon felüli emelkedése is. Ugyanakkor a forgalomban szintén jelentős részarányt képviselő, az utóbbi öt évben több mint kétszeresére növekvő vas és acél kivitelében és behozatalában egyaránt csak 2008 szeptemberéig volt számottevő a bővülés mértéke, az év utolsó negyedében már hónapról hónapra nagyobb mértékű visszaesés mutatkozott az acéliparban is jelentkező recesszió hatására.

16. ábra

A főbb energiahordozók külkereskedelmi forgalmának éves egyenlege

Az **energiahordozók** 2007-ben az import 10, 2008-ban közel 13%-át tették ki. 2007-ben energiahordozó-behozatalunk volumene 2%-kal csökkent, 2008-ban – több mint 30%-os importárszint-növekedés mellett – 8%-kal bővült. A kőolaj és kőolajtermékek behozatali árszintje 27, a földgázé 38%-kal volt magasabb, mint egy évvel

korábban. Az energiahordozó-import közel felét kitevő kőolaj és kőolajtermékek behozatalát az év első felében még folyamatos bővülés jellemezte, majd augusztustól két számjegyű (10–20%) lett a volumencsökkenés mértéke. Éves szinten kőolaj- és kőolajtermék-behozatalunk – szemben az előző évi 8,5 millió tonnával – már meghaladta a 9 millió tonnát. Földgázbehozatalunk a hónapról hónapra egyre emelkedő behozatali árszint ellenére – elsősorban a jelentősen lecsökkent gázkészletek feltöltése miatt – szinte az év egészét tekintve növekedett, kisebb mértékű volumencsökkenés csak november–decemberben következett be. Földgázimportunk mennyisége – meghaladva a 2006. évi szintet – 16%-kal, 460 ezer terajoule-ra emelkedett. Az év egészét nézve 2008-ban exportunk volumene – a kiemelkedő mértékű, 30%-os 2007. évi növekedést követve – további 10%-kal bővült. Energiamérlegünk hiánya – az előző évi közel 250 milliárd forintos csökkenés után – 2008-ban mintegy 500 milliárd forinttal nőtt, és meghaladta az 1650 milliárd forintot, amelyben egyaránt szerepet játszott a volumennövekedés és az energiahordozó-árszint emelkedése.

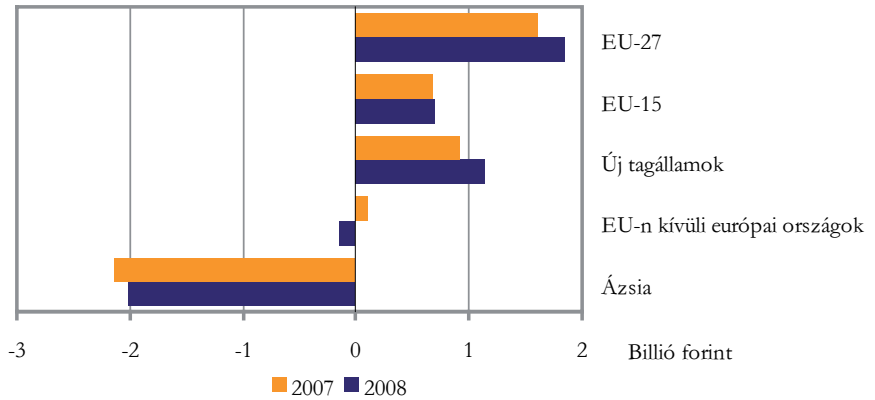
Élelmiszer-kivitelünk a két év folyamán exportban átlagos mértékben, importban kissé az átlagot meghaladóan emelkedett. Exportunk alakulásában a meghatározó tényezőt továbbra is a gabonakivitel volumenváltozása játszotta: míg 2008 első nyolc hónapjában exportunk volumene a magas 2007. évi bázisszinthez képest (ekkor szállítottuk ki a korábban beraktározott intervenciók gabonakészlet kétharmadát) jelentős mértékben visszaesett, az év utolsó négy hónapjára – igaz, csökkenő gabonaárak mellett – már a növekedés volt a jellemző. A 2008. évi gabonaexportunk azonban még így is 1 millió tonnával kevesebb (6,6 millió tonna) volt, mint előző évben, ugyanakkor 2004-hez képest a volumenbővülés mértéke több mint kétszeres volt. Importoldalán meghatározó volt a növekedés az év egészét tekintve a hús és húskészítmények (24%), valamint a kisebb részarányú cukor és cukorkészítmény behozatalában (88%), miközben az egyik legfőbb importvolumen-hordozónak számító zöldségféle és gyümölcs esetében a bővülés csak az év első felére volt jellemző. A korábbi években jelentős növekedést mutató tejtermék- és tojásimport volumenbővülése 2008-ban megállt, az év egészét a stagnáló, csökkenő tendencia jellemezte.

3.1.2. Termékforgalmi mérleg

Külkereskedelmi mérlegünk hiánya 2007 végére a korábbiakra jellemző 1000 milliárd forint nagyságrendű deficit töredékére, mindössze 30 milliárd forintra csökkent. 2008 folyamán egyenlegünk – a volumenfolyamatok kedvező hatása és a 2% körüli cserearányromlás eredőjeként – továbbra is egyensúly közeli helyzetben (–24 milliárd forint) maradt.

Az Európai Unió tagállamaival folytatott kereskedelmünk pozitív egyenlege 2008-ban – az előző évi közel 700 milliárd forintos javulást követően – további 240 milliárd forinttal emelkedett. Az unión kívüli országok esetében viszont egyenlegünk – a 2007. évi kisebb mértékű hiánynövekedés után – 2008-ban több mint 230 milliárd forinttal romlott, lényegében két tényező – a gépipari export bővülése és az energiainport értékének jelentős növekedése – együttes hatása miatt.

17. ábra A külkereskedelmi termékforgalom egyenlege

Az EU-15 országaival folytatott kereskedelmünk aktívuma 2008-ban – az előző évi több mint 360 milliárd forintos egyenlegjavulást követően – mindössze 17 milliárd forinttal nőtt, különösen a gépipari forgalom csökkenése, valamint élelmiszertermélegünk romlása miatt. Az új tagállamok esetében külkereskedelmi többletünk – a 2007. évi 320 milliárd forintos növekedés után – 2008-ban további 220 milliárd forinttal növekedve több mint 1100 milliárd forintot tett ki. A többlet növekedésének 85%-a – jelentős bővülést mutató mobiltelefon-, gyógyszer- és gabonakiszállításoknak következtében – a román viszonylatban realizálódott.

Az unión kívüli európai országok esetében egyenlegünk – a 2007. évi jelentős javulás után – 2008-ban több mint 250 milliárd forinttal romlott, ázsiai forgalmunknak az uniós csatlakozásunk óta egyre növekvő passzívuma (2004-ben közel 1300 milliárd forint, 2007-ben már 2100 milliárd forint) mérséklődött, 2008-ban 100 milliárd forinttal volt kevesebb, mint egy évvel korábban.

3.2. A szolgáltatások nemzetközi kereskedelme

Az egyre nagyobb mértékben összefonódó világgazdaságban a szolgáltatásKERESKEDELEM általában, különösen pedig a pénzügyi, a logisztikai és a kommunikációs szolgáltatások fontos szerepet játszanak más ágazatok fejlődésében.

Az ügyviteli folyamatok egységesítése és a csökkenő kommunikációs költségek az üzleti szolgáltatások (pénzügy, számvitel, HR, informatikai és call-center feladatok) kiszervezését eredményezik a kedvezőbb feltételeket kínáló országokba. Hasonlóan a közép-kelet európai régió más államaihoz, a kiszervezések célszorgai között szerepel Magyarország is, és a folyamat eredményeképpen a szolgáltatásokból származó bevételek és kiadások bővülnek, illetve új munkahelyek jönnek létre. A magyar szolgáltatásexport GDP-hez viszonyított

aránya 12%, míg az EU-27 országainak átlaga 9%.³ A mutató alapján az országok rangsorában a 15. helyet érjük el, megelőzve Csehországot, Szlovákiát, Lengyelországot és Romániát. 2008-ban az uniós kereskedelem meghatározó súlyt képviselő államok szolgáltatásforgalmának növekedési üteme mérséklődött vagy stagnált,⁴ hasonlóan hazánkéhoz.

Magyarország 2007. évi forintban mért exportja és importja 12–15%-kal nőtt, ezzel szemben 2008-ban lassult a dinamika, a bevételek csupán 6, a kiadások 10%-kal emelkedtek. Szolgáltatás-kereskedelmünk főbb csoportjait tekintve eltérő a kép.

6. tábla A szolgáltatás-kereskedelem összefoglaló adatai

Szolgáltatás-kategória	Export		Import			Egyenleg		
	érték, milliárd forint	előző év = 100,0	megoszlás, %	érték, milliárd forint	előző év = 100,0	megoszlás, %	érték	változás az előző évhez képest
							milliárd forint	
2007								
Turizmus	867	96,7	27,4	540	120,4	19,0	327	-121
Szállítás	632	108,5	20,0	475	108,8	16,7	158	11
Üzleti és kormányzati	1 668	122,8	52,7	1 822	115,3	64,2	-154	68
Összesen	3 168	111,6	100,0	2 837	115,1	100,0	331	-42
2008								
Turizmus	1 022	117,8	30,5	682	126,3	21,9	340	13
Szállítás	700	110,6	20,9	527	111,0	16,9	173	15
Üzleti és kormányzati	1 633	97,9	48,7	1 901	104,3	61,1	-268	-114
Összesen	3 354	105,9	100,0	3 110	109,6	100,0	244	-87

3.2.1. A szolgáltatás-kereskedelem fő csoportjai

A hazánkba látogató külföldiek fogyasztása az elmúlt két évben ellentétes irányban változott. A **turizmus**ból származó bevétel 2007-ben 3%-kal csökkent, 2008-ban viszont

³ Forrás: Eurostat/International Trade in Services Statistics, euróra átszámított 2007. évi adatok alapján.

⁴ Előzetes adatok: fizetésimérleg-statisztikák (német, francia, olasz nemzeti bankok).

18%-kal haladta meg az előző évi értéket. Ezzel szemben a külföldre látogató magyarok fogyasztása mindkét évben dinamikusan, 20%-ot meghaladó mértékben bővült. A turizmus aránya így a teljes szolgáltatáskereskedelemben mindkét forgalmi irányban 3 százalékponttal növekedett a vizsgált időszakban. Mind a bevételek, mind a kiadások 2008. évi alakulását a munkavégzési célú tartózkodások számának és átlagos hosszának növekedése határozta meg, de az euró/forint árfolyam ingadozása folytán az üzleti és magáncélú vásárlások ellentétes irányú mozgása is jelentős volt (exportban az ukrán, román, októbertől az osztrákok vásárlásai számottevőek; a magyarok számára pedig Ausztria és Szlovákia volt a célszország).

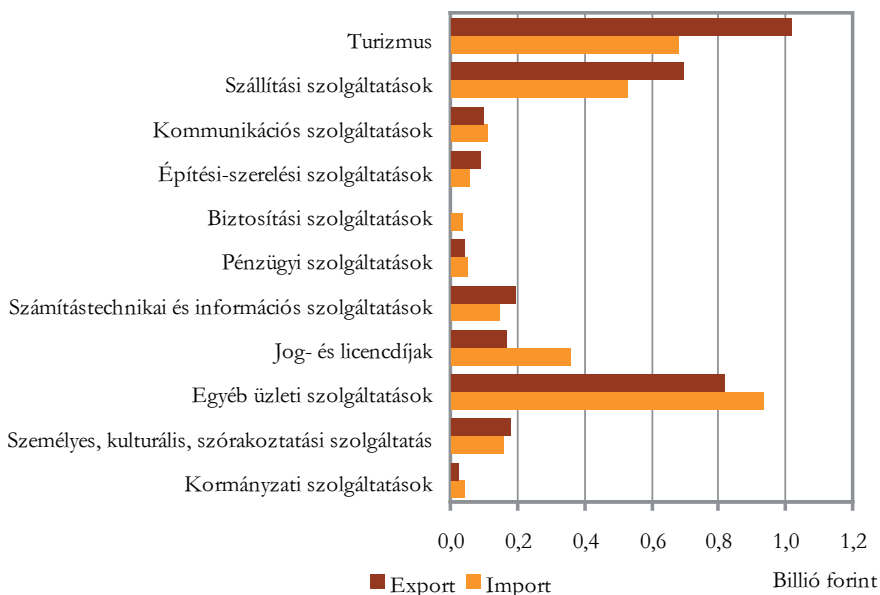
Az **üzleti szolgáltatások** kereskedelmében a 2007 negyedéveiben regisztrált két számjegyű növekedéssel szemben 2008-ban az export átlagosan 2%-kal visszaesett (a III. negyedévben 9%-kal), az import mérsékelten, 4%-kal emelkedett az előző év azonos időszakához képest. A szolgáltatáscsoport összes forgalmon belüli aránya ennek következtében mindkét forgalmi irányban 3 százalékponttal csökkent. A bevételekhez és a kiadásokhoz a vizsgált időszakban leginkább a számítástechnikai és információs szolgáltatások, a jog- és licenccdíjak, valamint a személyes, kulturális, szórakoztatási szolgáltatások járultak hozzá. Az exportban jelentős továbbá a reexport-szolgáltatási díj, az importban pedig a vállalatcsoporton belüli máshová nem sorolt szolgáltatások aránya.

A személyes, kulturális és szórakoztatási szolgáltatások bevételei 2007-ben 13%-kal növekedtek, kiadásai 1%-kal csökkentek az egy évvel korábbi sinthez viszonyítva. 2008-ban azonban a filmjog-kereskedelem és a filmgyártási tevékenység visszaesése miatt az export közel harmadával, az import 10%-kal mérséklődött.

A reexportbevételek 2008-ban 13%-kal csökkentek a 2007. évi sinthez képest. Ez részben a 2008 második félévében kezdődött gazdasági recesszió következménye: az autógyártás visszaesése érintette az autóiipari és kapcsolódó termékek kereskedelmét és az ágazattal kapcsolatban álló szolgáltatási szektorokat, így a reexportot és a szállítási piacot is.

2007-ben a **szállítási szolgáltatások** mindkét forgalmi irányában átlagosan 9, 2008-ban 11% körüli növekedést regisztráltunk az előző évihez képest. A szállítási szolgáltatáson belül az áruszállítási teljesítmények alakulását a termékforgalom változása befolyásolja. A termékek exportja és importja 2007-ben és 2008 első felében még dinamikusan növekedett, a második félévben csökkent, ami a szállítási ágazat egésze szempontjából az utolsó negyedévben éreztette hatását. A szolgáltatáscsoport mintegy harmadát képviselő közúti szállítási szolgáltatások kereskedelme 2007-ben még jelentősen bővült (export: 17%, import: 23%), azonban a 2008. évi növekedési ütem az előzőekben említett okok miatt lelassult, az éven belül a IV. negyedévi bevétel stagnált, a kiadás 7%-kal visszaesett. Az egyéb kiegészítő szállítási szolgáltatások – úgymint rak-tározás, multimodális szállítás, szállításához kapcsolódó ügynöki tevékenység – piacát is a bevételek növekedési dinamikájának mérséklődése jellemzi (2007-ben 14, 2008-ban 4%). A légi szállítás exportjának alakulásában ezzel ellentétes tendencia érvényesült: az alágazat bevételeinek 2007. évi 6 milliárd forintos emelkedéséhez képest a növekedés értéke mintegy 43 milliárd forint volt 2008-ban, a légi személyszállításnak köszönhetően.

18. ábra A szolgáltatások forgalma szolgáltatáscsoportok szerint, 2008

3.2.2. Forgalom főbb országcsoportok és partnerek szerint

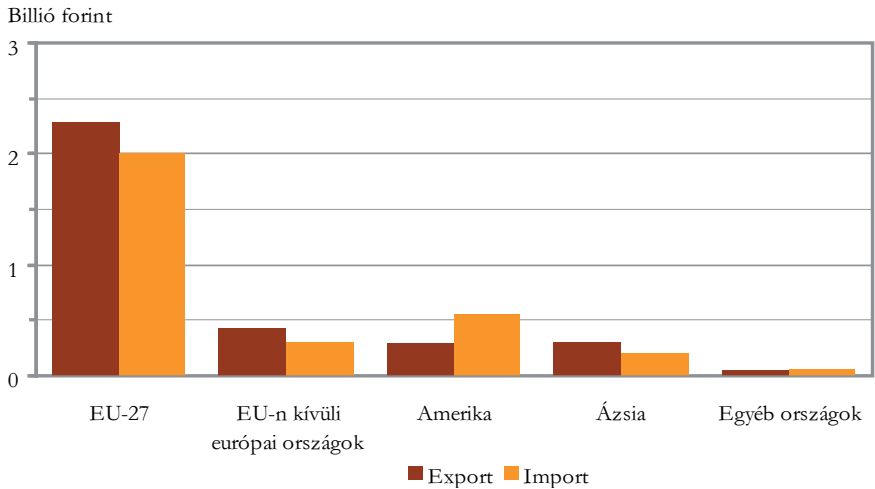
A szolgáltatás-külkereskedelmi forgalom döntő részét – az export mintegy 80, az import 75%-át – az európai országokkal bonyolítottuk le, bár e körben a növekedési ütemek 2008-ban némileg mérséklődtek, 8%-ot tettek ki. A kontinens országaival fenntartott kapcsolat még jelentősebb a szállítási szolgáltatások esetében, részesedésük 90, illetve 85% körüli. Az üzleti és kormányzati szolgáltatások kereskedelmében az export és import közel harmadát az amerikai és az ázsiai országok adják; e relációkban az Egyesült Államok és Japán forgalma emelkedik ki a jog- és licencdíjak, valamint a személyes, kulturális, szórakoztatási szolgáltatások területén.

Hazánk szolgáltatáskereskedelmi mérlege a vizsgált időszakban pozitív volt, bár az aktívum 2007-ben mintegy 42 milliárd forinttal, a következő évben pedig ennek több mint kétszeresével romlott, s 244 milliárd forintot tett ki. 2008-ban az aktívum értéke közel háromszor akkora az új EU-tagországok viszonylatában, mint 2006-ban (45 milliárd forint), ezzel szemben az amerikai relációban a 2006. évi 126 milliárd forintos passzívum 2008-ra megkétszereződött. (19. ábra)

Szolgáltatás-külkereskedelmünk (idegenforgalom nélkül számítva) közel kétharmadát tíz partnerországgal bonyolítottuk le, melyek köre viszonylag állandó volt az elmúlt két évben. A legnagyobb passzívumot az Egyesült Államok, Németország és Hollandia viszonylatában regisztráltuk, a jog- és licencdíjak, a K+F-szolgáltatások, a személyes,

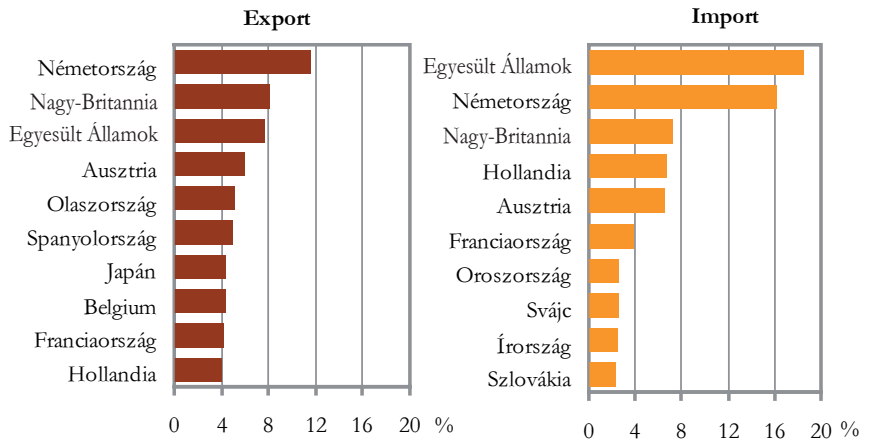
kulturális, szórakoztatási szolgáltatások, valamint a vállalatcsoporton belüli máshová nem sorolt szolgáltatások növekvő igénybevétele miatt. Francia és brit relációban kis-mértékű aktívum volt jellemző a K+F-szolgáltatások, a szállítás, továbbá 2007-ben a személyes, kulturális, szórakoztatási szolgáltatásoknak köszönhetően.

19. ábra A szolgáltatás-külkereskedelmi forgalom relációs szerkezete, 2008

20. ábra

A kiemelt partnerek részesedése a teljes szolgáltatás-külkereskedelmi forgalomból, 2008

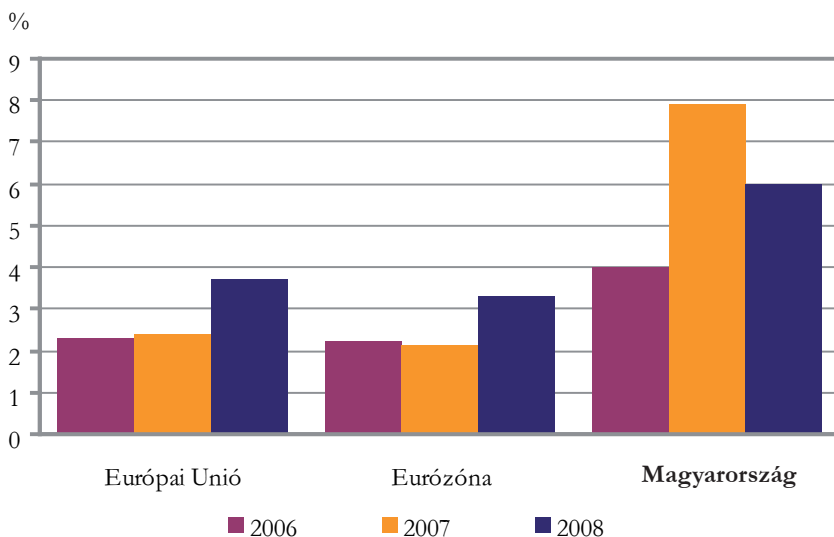
4. Az árak alakulása

A fejezet főként a fogyasztói árak alakulásának jellegzetességeiről, az infláció szempontjából fontos tényezők alakulásáról kíván átfogó képet adni. Emellett foglalkozik a termelői és külkereskedelmi árak alakulásával is.

4.1. Infláció, a fogyasztói árak színvonala

A magyar inflációs ráta az elmúlt két évben – mint az Európai Unióhoz való csatlakozásunk óta eltelt valamennyi évben – meghaladta az EU-27 átlagát. A 2007. évi jelentős különbség 2008-ra mérséklődött, annak hatására, hogy az EU egészében (2,4%-ról 3,7%-ra) gyorsult, míg Magyarországon (7,9%-ról 6,0%-ra)⁵ lassult a harmonizált adatok szerinti éves átlagos fogyasztóiár-színvonal növekedése. A 2008. évi árszínvonal Magyarországon 14%-kal, az Európai Unióban mintegy 6%-kal, illetve az eurózónában valamivel több, mint 5%-kal volt magasabb a 2006. évi szintnél.

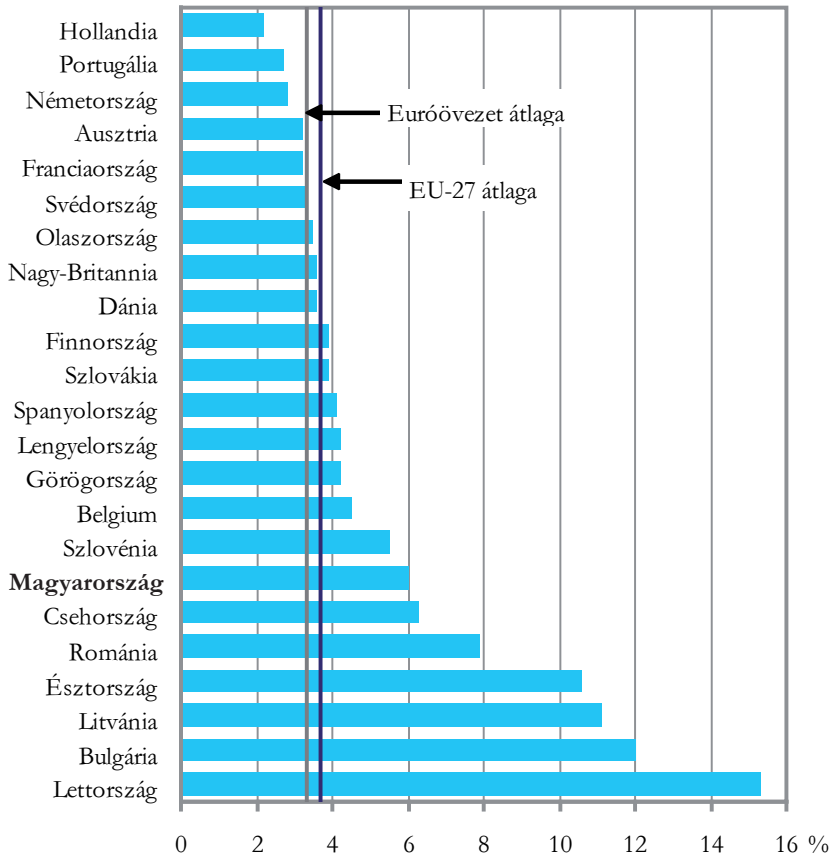
21. ábra A harmonizált fogyasztóiár-index éves átlagos növekedési üteme

⁵ A harmonizált fogyasztóiár-index számításának célja, hogy biztosítsa a nemzetközi összehasonlítást az Európai Unió tagországaiban. Számítása kissé eltér a nemzeti fogyasztóiár-indexétől: a súlyok a hazai lakosság fogyasztása mellett az idelátogató külföldiek fogyasztását is tartalmazzák, a szolgáltatások árai abban a hónapban kerülnek a harmonizált árindexbe, amikor a szolgáltatás igénybevétele megkezdődhet (és nem a tényleges igénybevételekor), továbbá a harmonizált árindexben nem veszik figyelembe az ún. imputált lakbér, valamint a szerencsejátékok áralakulását.

Míg 2007-ben a magyar inflációs ráta az Európai Unió belül (Lettország után) a második legmagasabb szintet érte el, 2008-ban már 6 ország (a balti államok, Bulgária, Románia és Csehország) fogyasztóiár-színvonalának éves növekedése gyorsabb volt, mint Magyarorszáké.

22. ábra A harmonizált fogyasztóiár-index éves növekedési üteme 2008-ban

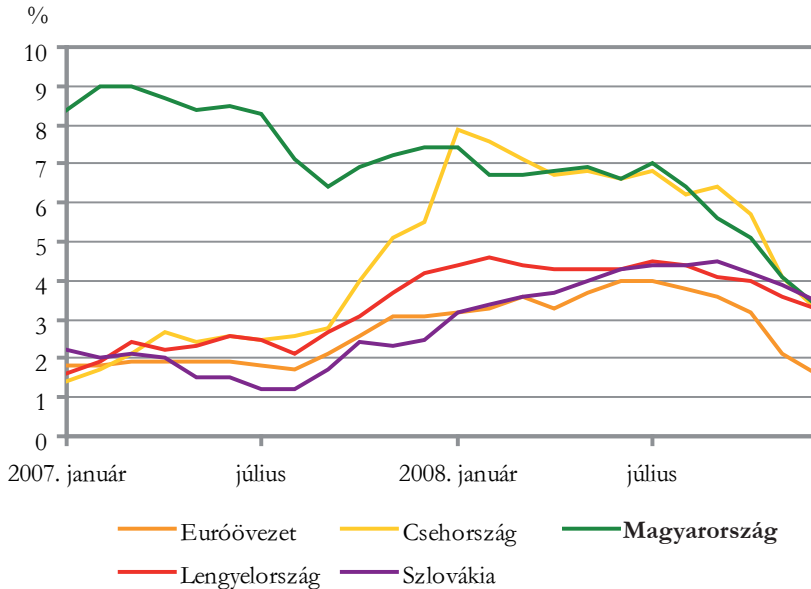

Havi bontásban vizsgálva, a magyar inflációs ráta 2006 második felétől 2007. február–márciusig (9,0%-os maximumig) emelkedett. A növekedési ütem 2007. május és szeptember közötti csökkenését újabb – az eurózónára és a térség valamennyi országára jellemző – gyorsulás követte. 2008. februárban az árváltozás 12 havi üteme ismét lassult, ezzel egy időben az eurózónában növekedés volt megfigyelhető. Ezt követően hazánkban az áremelkedés üteme a február és július közötti időszakban 6,7 és 7,0% között ingadozva lényegében stagnált. 2008 második felében az eurózónát és a térség szinte

valamennyi országát elérő pénzügyi-gazdasági válság hatásaként folyamatos ütemcsökkenés volt tapasztalható, aminek eredményeként 2008 decemberére 3,4%-ra lassult a hazai fogyasztóiár-növekedés üteme.

23. ábra

A harmonizált fogyasztóiár-index növekedése (az előző év azonos hónapjához viszonyítva)

Bár az áremelkedés 12 havi mértéke 2007 első felében az Európai Unióban Magyarországon volt a legmagasabb, az év végére már Lettország, Bulgária, Észtország és Litvánia árnövekedésének üteme is meghaladta hazánkét. 2008 első hónapjaiban Csehország és Románia is csatlakozott az előzőekben felsorolt, a magyarországinál magasabb árnövekedési ütemet regisztráló országokhoz.

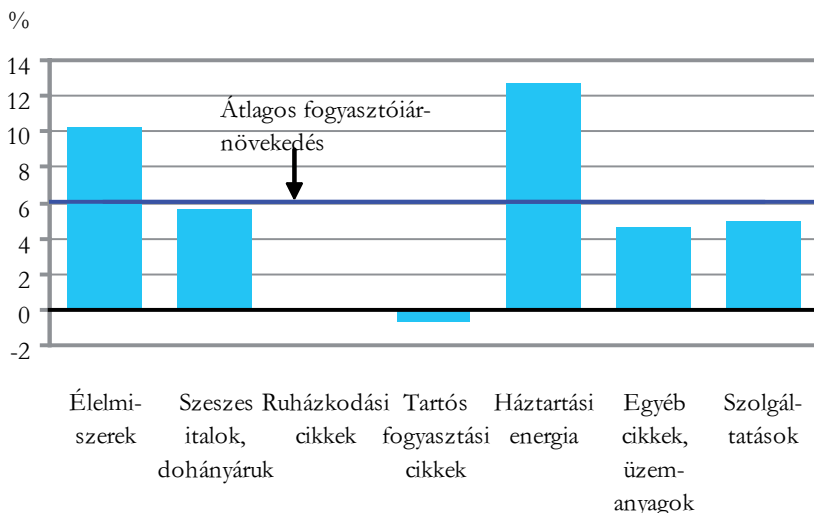
4.1.1. A hazai fogyasztói árak alakulása 2007–2008-ban

2007-ben az éves átlagos 8,0%-os fogyasztóiár-növekedésben nagyrészt az év elején bevezetett hatósági intézkedések játszottak szerepet. A legnagyobb hatást a távfűtés év eleji áremelése, a vezetékesgázár-támogatás rendszerének átalakítása, továbbá a társadalombiztosítás által támogatott gyógyszereknél a támogatás mértékének csökkentése, valamint a vizitdíj és a kórházi napidíj bevezetése eredményezték.

2008-ban az éves átlagos fogyasztóiár-növekedés 6,1%-os volt, amelynek alakulásában döntően a háztartási energiahordozók drágulása, azon belül is leginkább a vezetékes gáz árának negyedévenként történő emelése, valamint az élelmiszerek előző évekhez viszonyított nagyobb mértékű drágulása játszott a legnagyobb szerepet.

24. ábra

A fogyasztói árak változása kiadási főcsoportonként az előző évhez képest, 2008

2008-ban a fogyasztói árak 2006-hoz viszonyítva megközelítőleg 15%-kal drágultak. A korábbi évekhez hasonlóan, ezúttal is a háztartási energia ára növekedett a legnagyobb mértékben: mintegy 40%-kal kellett többet fizetni a 2006. évi árakat alapul véve. Ez döntően a vezetékes gáz 70%-os, illetve a távfűtés árában bekövetkezett közel 50%-os drágulásnak a következménye. Az átlagnál nagyobb mértékben, közel egyötödével növekedtek az élelmiszerek árai. A szeszes italok, dohányárúknál, valamint a szolgáltatásoknál tapasztalt 13–13%-os áremelkedés valamivel az átlag alatti volt. Az utóbbin belül a csatornadíj közel 30%-kal, a vízdíj mintegy 20%-kal nőtt 2006. évhez viszonyítva.

7. tábla

A fogyasztói árak alakulása a 2006. évi százalékában

Fogyasztási főcsoport	2006. évi százalékában (%)	
	2007	2008
Élelmiszerek	111,5	122,9
Szeszes italok, dohányárúk	106,7	112,7
Ruházkodási cikkek	101,0	101,0
Tartós fogyasztási cikkek	98,7	98,0
Háztartási energia	124,6	140,4
Egyéb cikkek, üzemanyagok	104,0	108,8
Szolgáltatások	107,4	112,8
Összesen	108,0	114,6

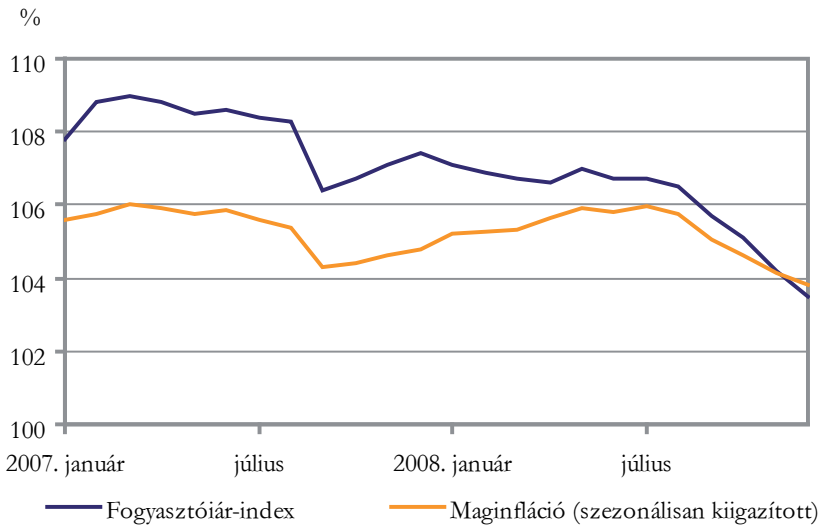
Az egyéb cikkek körében szintén átlag alatti volt az áremelkedés, ami leginkább a két nagy súlyt képviselő termékcsoport, azaz a gyógyszerárak közel 20%-os, illetve a járműüzemanyag-árak mintegy 10%-os emelkedésének a hatása. A tartós fogyasztási cikkek esetében évről évre tapasztalható árcsökkenés következtében 2008-ban az árszint – a két évvel azelőtti szinthez viszonyítva – 2%-kal mérséklődött.

4.1.2. Maginfláció

Az elmúlt években a maginflációs mutató⁶ alacsonyabb árnövekedési ütemet jelzett, mint a fogyasztóiár-index, ez a trend azonban 2008 decemberében megtört. Ezt megelőzően a maginflációs mutató értéke 2003 júniusában haladta meg a fogyasztóiár-indexét. A 2008. decemberi átrendeződés oka egyértelműen a járműüzemanyagok árcsökkenésének köszönhető, ami a fogyasztóiár-index növekedési ütemét jelentősen visszafogta 2008 utolsó hónapjaiban, de mivel a maginflációs mutatóban nem szerepel, így abban nem fejthette ki kedvező hatását.

25. ábra

A fogyasztóiár-index és a maginfláció alakulása (előző év azonos hó = 100)

⁶ A maginflációs mutató célja, hogy a fogyasztóiár-index átmeneti vagy nem piaci eredetű árhatalásokról való megtisztításával (például: időjárás, világpiacon ármozgás, hatósági intézkedés stb.) feltárja az alapinflációnak, vagyis az árváltozások általános és tartós komponensének az alakulását. Ennek megfelelően a fogyasztóiár-indexből elhagyásra kerülnek a nem feldolgozott élelmiszerek (például: friss zöldség, gyümölcs), a járműüzemanyagok, a teljes háztartási energia főcsoport és a hatósági áras termékek, szolgáltatások.

4.2. Külkereskedelmi árak

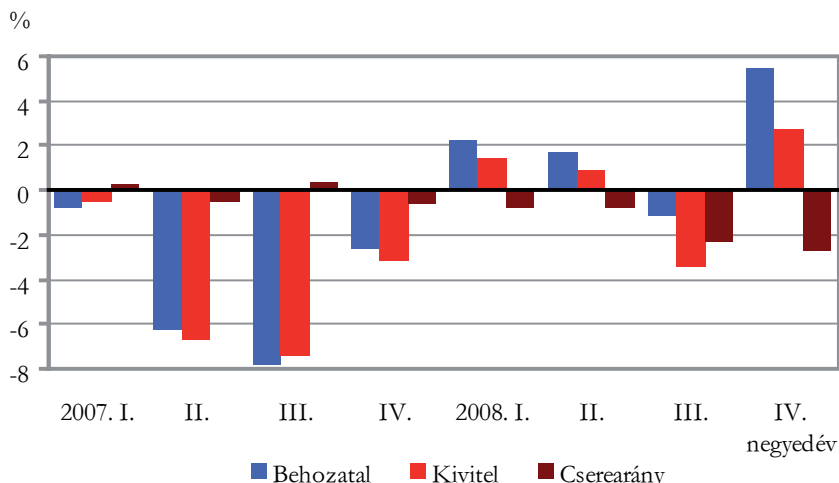
A külkereskedelmi forgalom árszínvonal-változását jelentősen befolyásolják a világgpiaci ármozgások és a **forint** árfolyamváltozása. (Lásd a 2.4. Pénzügyi egyensúly c. alfejezetben.)

A külkereskedelmi forgalom **devizaárszintje** 2008 első negyedévéig – egy-egy kiugró hónaptól eltekintve – mérsékelten, 1–2%-kal emelkedett. A második és harmadik negyedévben a korábbiaknál erőteljesebb emelkedés történt. A legnagyobb mértékű drágulás augusztusban következett be, ekkor a devizában mért árak exportban 5,5, importban több mint 8%-kal haladták meg az egy évvel korábbi szintet. 2008 utolsó hónapjaiban e tendencia megtört, az export devizaárszintje októbertől, az importé egy hónapos késéssel csökkent az előző év azonos időszaki szint alá.

Az árfolyamváltozások és a világgpiaci árak változásának együttes hatására a külkereskedelmi forgalom **forintárszínvonala** 2007-ben rendre alacsonyabb volt, mint a megelőző évben: éves szinten mintegy 5%-os csökkenés következett be. 2008-ban az árszint – két nyári hónap kivételével – magasabb volt, mint egy évvel korábban, de nem érte el a 2006. azonos időszaki szintet.

26. ábra

Az árszint és a cserearány változása negyedévenként
(előző év azonos negyedéve = 100)

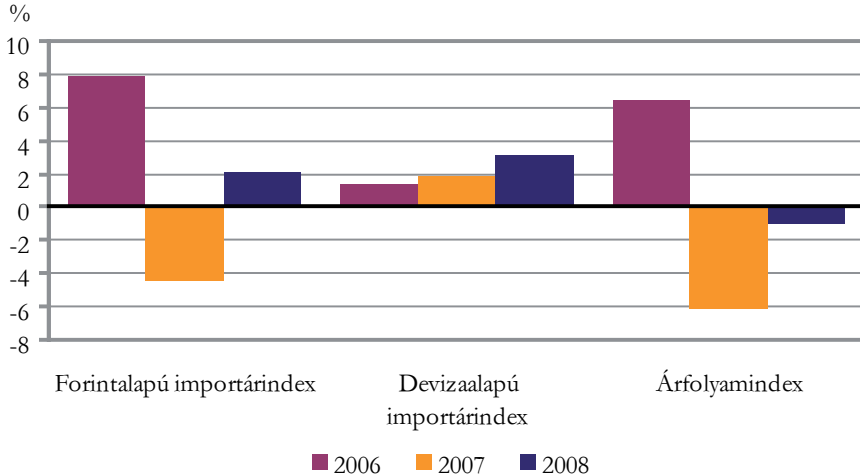

A külkereskedelmi forgalom 2007-ben az előző évi **cserearány** mellett bonyolódott le: a havi adatok vegyesen mutattak kismértékű javulást és romlást, de a változás mértéke 1%-on belül maradt. 2008 hónapjaiban ezzel szemben cserearány-veszteséget kellett elkönyvelni, melyből a legnagyobb értékű, 3,5%-ot meghaladó romlás novemberben

következett be. Összességében 2007-et az előző évihez hasonló cserearányval, 2008-at 1,7%-os cserearány-vesztéssel zártuk.

Az inflációra, a fogyasztóiár-indexre hatással lévő **behozatal** devizában mért árindexe 2007-ben 1,8%-kal, 2008-ban 3,2%-kal emelkedett az előző évhez képest. A forint alapú importárindex 2007-ben 4,4%-kal csökkent, 2008-ban 2,1%-kal nőtt.

27. ábra Az importárindex és az árfolyamindex éves növekedése

A lakossági fogyasztáshoz közel álló termékcsoportok az importból 2007–2008-ban közel 20%-kal részesedtek, melynek fő összetevőit az élelmiszerek, a fogyasztási cikkek és személygépkocsi, valamint az importenergiából a lakossági felhasználásra kerülő rész képezték.

2007-ben az import nem, vagy csak alig járult hozzá a belföldi árszínvonal emelkedéséhez, tekintettel arra, hogy csak az élelmiszerek, italok, dohány árufőcsoportban következett be kisebb (1,7%-os) behozatali forintárszínvonal-emelkedés. A többi árufőcsoportban szinten maradtak, illetve csökkentek az árak.

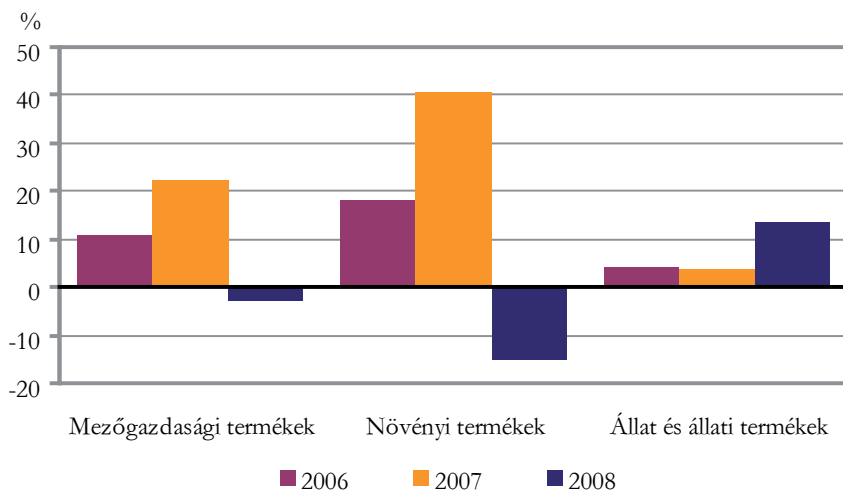
2008-ban az importon belül kiemelkedő mértékben (30,7%-kal) nőtt az energia-hordozók ára. A nyersanyagoknál 10,1%-os, az élelmiszer, ital, és dohánytermékekénél 9,4%-os, a feldolgozott termékekénél 1%-os árszínvonal-emelkedés következett be. Csökkent (3,5%-kal) a gépek és szállítóeszközök forintban mért behozatali árszínvonala az előző évhez képest.

4.3. Belföldi termelői árak

A **mezőgazdasági termelői árakat** 2007-ben nagymértékben befolyásolták az extrém időjárási körülmények (fagykárok, aszályos időjárás), illetve a világpiacon áremelkedések. A növénytermesztési és kertészeti termékek termelőiár-színvonala a termelt volumennel ellentétesen mozgott, a 2007. évi több mint 40%-os áremelkedést az exportpiacokon kialakult erős gabonahiány váltotta ki. Eközben az élő állatok és állati termékek felvásárlási árszínvonala csak 3,6%-kal nőtt. A kettő eredőjeként a mezőgazdasági termékek termelőiár-színvonala 2007-ben 22,2%-kal haladta meg az egy évvel korábbi.

A viszonylag jó termés eredményeként 2008 második felében jelentősen visszaesett a növényi termékek felvásárlási ára. Éves szinten a mérséklődés 14,9%-ot ért el, miközben az élő állatok és állati termékek ára 13,6%-kal emelkedett. A mezőgazdasági termelőiár-index így összességében 3%-os árszínvonal csökkenést mutatott. Ennél nagyobb, 5,4%-os áresést az évtized folyamán 2004-ben mért a statisztika, ugyancsak a bőséges gabonatermés hatásaként.

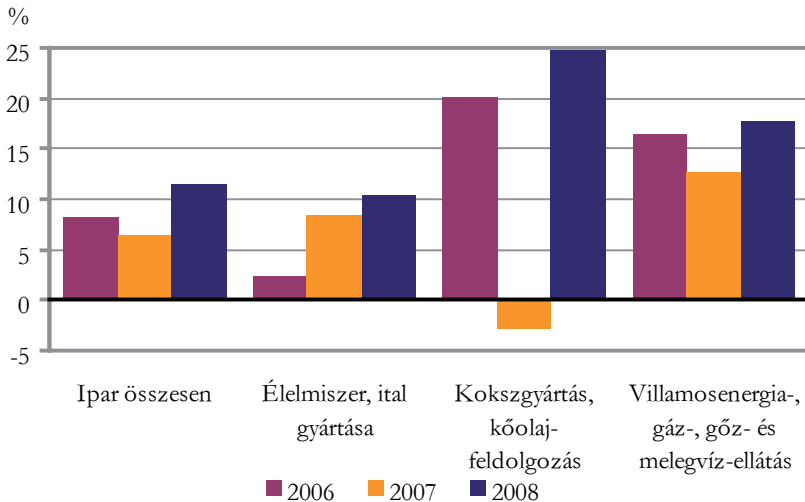
28. ábra A mezőgazdasági termelői árak változása az előző évhez képest

Az **ipar belföldi célú értékesítési árai** 2007-ben 6,4%-kal, 2008-ban 11,6%-kal emelkedtek, összességében két év alatt 18,7%-kal nőttek. Mind a két évben az átlagosnál gyorsabban növekedtek a villamosenergia-, gáz-, gőz-, melegvíz-ellátás ágazatok belföldi értékesítési árai. Az élelmiszeripar árai 2007-ben meghaladták az ipari átlagot, 2008-ban kissé elmaradtak attól. A legnagyobb ingadozás a kőolaj-feldolgozás belföldi értékesítési

árainál alakult ki a két évet tekintve. Ebben az iparágban 2007-ben 2,9%-os csökkenés, 2008-ban 24,8%-os árszínvonal-emelkedés következett be.

29. ábra Az ipar belföldi értékesítési árának változása az előző évhez képest

Az **építőipar termelői árai** 2008-ban átlagosan 5,8%-kal voltak magasabbak, mint 2007-ben. Az átlagosnál kisebb mértékben nőttek a befejező építés árai; az épületgépeszeti szerelés ágazatban az árnövekedés meghaladta az átlagost.

4.4. Kiemelt termékek árai

Az elmúlt két évben főként a lakossági fogyasztáson belül nagyobb súlyt képviselő háztartási energia, valamint az élelmiszerek átlagost meghaladó drágulása határozta meg a fogyasztóiár-indexet.

4.4.1. Energiaárak

Az energiahordozók behozatalát – a 2003-tól 2006-ig tartó folyamatos árszintemelkedést követően – 2007 első három negyedévében átmeneti csökkenés jellemezte. Novembertől az ármozgás ismét emelkedő irányúvá vált, és csak 2008 decemberében következett be jelentős mértékű csökkenés. Ezen belül a nyers kőolaj ára 2008 nyarán érte el a maximumot, a behozott földgáz esetében – az árképzés sajátosságaiából fakadóan – az importárszint emelkedése késleltetve jelentkezett.

A lakossági háztartási energia árának növekedésében leginkább a fogyasztási kiadásokban jelentős súlyt képviselő energiahordozó, a **vezetékes gáz** árváltozása éreztette hatását.

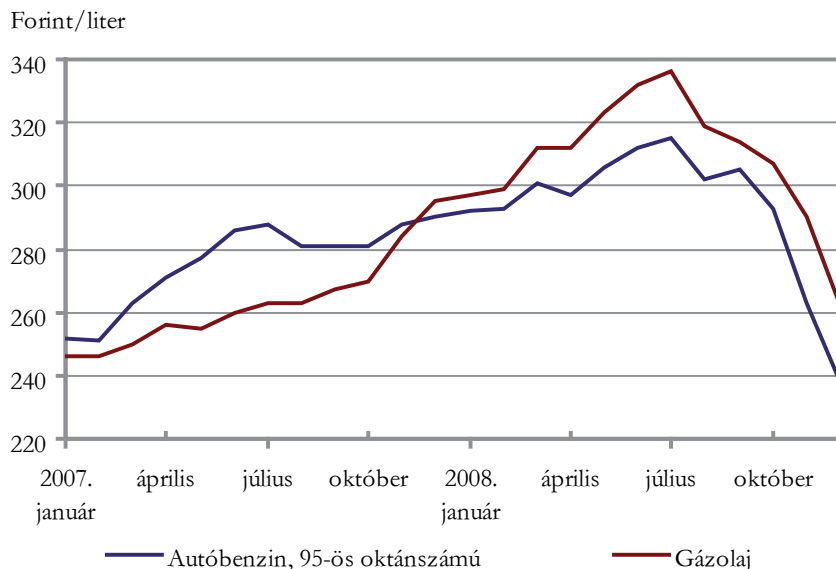
Az elmúlt két évben a vezetékes gáz árának alakulásában az importárak hatását részben továbbhárító hatósági áremelések, illetve a támogatási rendszer átalakítása játszották a legnagyobb szerepet. 2007. január 1-jétől – bár ekkor a vezetékes gáz árát hatóságilag nem emelték – az addig érvényben lévő alanyi jogon járó támogatási rendszert felváltotta a jövedelemhez kapcsolódó ártámogatás, ami közel 23%-os áremelkedést eredményezett februárban. 2008-ban a negyedévenkénti hatósági áremelések nyomán, februárban 15, májusban 7, augusztusban 12, novemberben pedig újabb közel 8%-os drágulás következett be.

Ezen folyamatok hatásaként 2008-ban mintegy 70%-kal kellett többet fizetni a vezetékes gázért, mint 2006-ban.

A **járműüzemanyagok** fogyasztói árát döntően a kőolaj világpiaci árának alakulása befolyásolja. Az ár jelentős részét kitevő jövedéki adó mértéke 2004 óta változatlan. 2008-ban, az azt megelőző évvel ellentétben a járműüzemanyagok árának az átlagos fogyasztóiár-emelkedést meghaladó mértékű növekedése volt megfigyelhető.

2007-ben az év elejétől kezdődően, egy-két hónap kivételével a járműüzemanyagok ára folyamatosan nőtt, egészen 2008. júliusig. Ekkor a 95-ös oktánszámú autóbenzin literéért 315 forintot kellett fizetni, a gázolaj literenkénti ára pedig 336 forint volt, ami jelentősen meghaladta a 2006. júliusban mért addigi legmagasabb árszintet. 2008 máso-

30. ábra A benzin és a gázolaj fogyasztói árának alakulása

dik felében hónapról hónapra meredeken csökkentek a járműüzemanyag-árak, a benzin literenkénti ára 2008. decemberben 238 forintra, a gázolajé 262 forintra esett vissza.

Ezzel párhuzamosan a gázolaj árában 2007 decemberében bekövetkezett nagyobb mértékű áremelés következtében az elmúlt évben a gázolaj ára minden hónapban meghaladta a benzinét.

Ezen folyamatok hatásaként 2008-ban a járműüzemanyagok ára közel 10%-kal drágult a 2006. évihez viszonyítva.

4.4.2. Élelmiszerárak

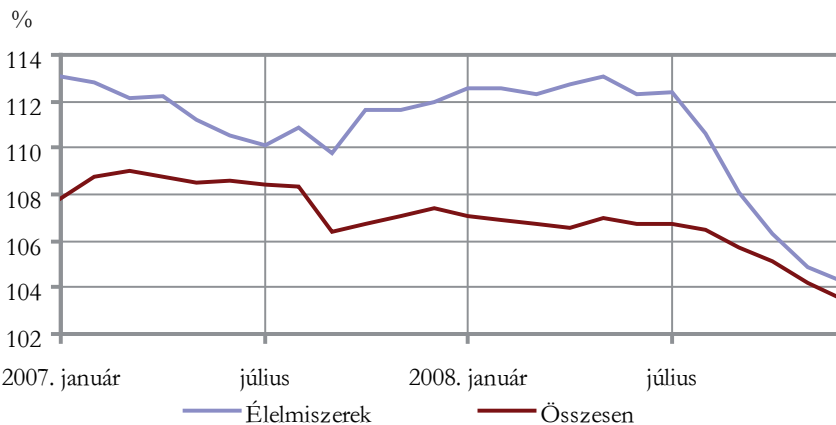
A fogyasztói kosár mintegy egynegyedét kitevő élelmiszerek éves átlagos fogyasztóiár-indexe a korábbi évekkal ellentétben 2006 után minden évben folyamatosan meghaladta az átlagos áremelkedés mértékét.

2007-ben az élelmiszerek fogyasztóiár-színvona az előző évhez viszonyítva az átlagnál jóval nagyobb mértékben, 11,5%-kal nőtt. Legutóbb 2001-ben volt tapasztalható az élelmiszerek 10%-ot meghaladó éves átlagos áremelkedése. Ezen belül igen jelentősen drágult a liszt (37%), a kenyér (20%), a tojás, a baromfihús (mintegy 17–17%), az étolaj (14%) és a tej (12%). Ebben elsősorban az alapanyagárak növekedése játszott a legnagyobb szerepet. A rossz gabonatermés hatására a liszt és a takarmány ára megemelkedett, ez utóbbi hatása érezhető a baromfi-, az étolaj- és a tejárakban is. A liszt és a kenyér áraiban a malmok áremelése is érvényesült.

2008 első felében a tizenkét havi élelmiszerár-emelkedés mértéke 12–13% körül ingadozott. Az év második felét azonban folyamatos lassulás jellemezte, az idényáras élelmiszerek nyári hónapok során tapasztalt előző évekhez viszonyított nagyobb mértékű árcsökkenése következtében. Ennek hatására az év végére 4,3%-ra esett vissza az élelmiszerek tizenkét havi árváltozása.

31. ábra

A fogyasztóiár-index alakulása (előző év azonos hó = 100)

Éves átlagban 10,2%-os árnövekedés következett be 2008-ban az élelmiszerek körében, ami bár valamivel alacsonyabb a 2007. évinél, azonban még mindig jelentősen meghaladja az átlagos árváltozás mértékét (6,1%). Ezen belül az étolaj mintegy 56, a liszt 33, a tej 17, a sajt és a kenyér 15–15%-kal drágult. Az étolaj árának előző éveknél jóval nagyobb mértékű növekedésében egyrészt a nyári aszály, továbbá a biodízelgyártás növekedése játszott a legnagyobb szerepet.

Ezen folyamatok hatásaként az élelmiszerek fogyasztóiár-színvonala 2007 és 2008 között a 2006. évi árakhoz viszonyítottan megközelítőleg 23%-kal nőtt.

Az Európai Unióban szintén megfigyelhető volt az élelmiszerárak gyorsuló növekedése (a 2007-ben mért 3,5%-ról 2008-ban 6,4%-ra). Emellett az EU-27 valamennyi tagállamára jellemző volt az élelmiszerárak átlagot meghaladó növekedése, kivétel Portugália, ahol az átlaggal megegyező mértékű volt az élelmiszerek árnövekedése.

Ábrák jegyzéke

1. A GDP volumenének változása az előző évhez képest.....	5
2. A GDP volumenének változása az előző év azonos negyedévéhez képest.....	6
3. A GDP növekedése az előző évhez képest	9
4. A GDP növekedése a balti országokban az előző évhez képest.....	9
5. Az egy főre jutó GDP vásárlóerő-paritáson.....	10
6. A GDP volumenének alakulása az egy évvel azelőttihez képest.....	11
7. A GDP, a háztartások fogyasztási kiadása és a reálkereset változása az előző évhez képest	12
8. A bruttó állóeszköz-felhalmozás aránya a GDP-ben.....	14
9. A GDP és a beruházások volumenváltozása az előző évhez képest.....	15
10. A kiemelt feldolgozóipari ágazatok exportrendelés-állományának változása az előző év azonos hónapjához képest	16
11. A fizetési mérleg és a külső finanszírozás	20
12. Havi átlagos devizaárfolyamok	20
13. Az export változása az Európai Unióban az előző év azonos hónapjához képest.....	21
14. A termékexport és a termékimport áruszerkezete, 2008.....	22
15. A külkereskedelmi forgalom, valamint a gépipari export és import volumenváltozása az előző év azonos időszakához képest	23
16. A főbb energiahordozók külkereskedelmi forgalmának éves egyenlege.....	25
17. A külkereskedelmi termékforgalom egyenlege	26
18. A szolgáltatások forgalma szolgáltatáscsoportok szerint, 2008.....	29
19. A szolgáltatás- külkereskedelmi forgalom relációs szerkezete, 2008.....	30
20. A kiemelt partnerek részesedése a teljes szolgáltatás- külkereskedelmi forgalomból, 2008	30
21. A harmonizált fogyasztóiár-index éves átlagos növekedési üteme	31
22. A harmonizált fogyasztóiár-index éves növekedési üteme 2008-ban	32
23. A harmonizált fogyasztóiár-index éves növekedése.....	33
24. A fogyasztói árak változása kiadási főcsoportonként az előző évhez képest, 2008.....	34
25. A fogyasztóiár-index és a maginfláció alakulása	35
26. Az árszint és a cserearány változása negyedévenként	36
27. Az importárindex és az árfolyamindex éves növekedése.....	37
28. A mezőgazdasági termelők árak változása az előző évhez képest.....	38
29. Az ipar belföldi értékesítési árának változása az előző évhez képest.....	39
30. A benzin és a gázolaj fogyasztói árának alakulása	40
31. A fogyasztóiár-index alakulása.....	41

Táblák jegyzéke

1. A lakossági végső fogyasztás volumenváltozása és a GDP-ben képviselt aránya.....	13
2. Néhány kiemelt gazdasági terület beruházásának változása és részesedése az össze beruházásból	14
3. A GDP összetétele és volumenváltozása	17
4. A GDP és a GNI alakulása	18
5. A nettó külföldi tulajdonosi jövedelem és összetevői	18
6. A szolgáltatás-külkereskedelem összefoglaló adatai	27
7. A fogyasztói árak alakulása a 2006. évi százalékában	34